

Tillæg til miljøgodkendelse

Udvidelse af kvægproduktion

Hovedvej A1 11, 6740 Bramming

23.11.2017

Teknik & Miljø
Esbjerg Kommune

ESBJERG KOMMUNE

Natur & Vandmiljø

Torvegade 74

6700 Esbjerg

Telefon: 7616 1616

E-mail: miljo@esbjergkommune.dk

Web: www.esbjergkommune.dk

Sag nr.: sags nr. 16/22397

Sagsansvarlig: Anli

Copyright: Alle kort og luftfoto: copyright DDO ®, ©COWI

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	4
GODKENDELSE TIL UDVIDELSE OG DRIFT AF HUSDYRPRODUKTION	5
EJENDOMS- OG BEDRIFTSOPLYSNINGER	5
FORUDSÆTNINGER OG VILKÅR.....	5
Ophævelse af vilkår	6
Vilkår for husdyrbrugets anlæg	6
Landskabelige værdier.....	7
Generelle vilkår	7
UDNYTTELSE OG BORTFALD	7
RETSBESKYTTELSE OG REVURDERING.....	8
MEDDELELSESPLIGT.....	8
ØVRIGE FORHOLD	8
OFFENTLIGGØRELSE.....	8
KLAGEVEJLEDNING	8
MILJØTEKNISK BESKRIVELSE OG VURDERING	10
INDLEDNING	10
BESKRIVELSE OG VURDERING AF ANSØGNINGEN	10
Husdyrbrugets beliggenhed.....	11
Dyreholdets størrelse	13
Driftsbygninger.....	14
Foder	16
Gødningsproduktion	16
Energi- og vandforbrug.....	17
Råvarer og hjælpestoffer	18
Affald	18
Spildevand/restvand	18
HUSDYRBRUGETS PÅVIRKNINGER AF OMGIVELSERNE – LUGT, STØJ, MM.....	19
Lugt	19
Støj og transport	20
Støv, fluer og skadedyr	24
Lys.....	24
Driftsforstyrrelser og uheld	24
Landskab og kulturmiljø.....	24
HUSDYRBRUGETS PÅVIRKNINGER AF OMGIVELSERNE – NATURMÆSSIGE FORHOLD.....	26
Ammoniakpåvirkning af naturområder.....	27
Påvirkning af arter med særligt strenge beskyttelseskrav (Bilag IV arter)	33
BEDST TILGÆNGELIGE TEKNIK (BAT).....	34
OPHØR	37
HØRING	38
SAMLET VURDERING	38
BILAG 1	39
BILAG 2	45
BILAG 3	46
BILAG 4	49

Indledning

Dette tillæg til miljøgodkendelse fastlægger de vilkår, der skal gælde for en udvidelse af husdyrproduktionen på Hovedvej A1 11, 6740 Bramming i Esbjerg Kommune. Vilkårene sikrer, at udvidelse og drift af husdyrbruget kan ske uden at påvirke miljøet væsentligt.

Miljøet skal i denne sammenhæng forstås som omgivelserne i bred forstand, herunder befolkning, flora og fauna, vandmiljø, landskab og kulturhistorie samt ressourcerforbrug.

Esbjerg Kommune har udarbejdet en miljøteknisk beskrivelse og vurdering af det ansøgte projekt. Denne danner baggrund for afgørelsen om miljøgodkendelse, herunder de stillede vilkår.

Da det drejer sig om en væsentlig udvidelse af dyreholdet har ansøgningen om miljøgodkendelse været offentliggjort på DMA (digital Miljø Administration) den 16. december 2016.

Forslaget til miljøgodkendelse har været i nabohøring i perioden fra den 31. oktober 2017 til den 21. november 2017. I forbindelse med den offentlige høring er der kommet bemærkninger fra genboen på Hovedvej A1 20, 6740 Bramming. De indkomne bidrag, og Esbjerg Kommunes bemærkninger til disse, fremgår af den miljøtekniske beskrivelse og vurdering side 38.

Godkendelse til udvidelse og drift af husdyrproduktion

Esbjerg Kommune har afgjort, at kvægbruget på Hovedvej A1 11, 6740 Bramming kan udvides som ansøgt.

Godkendelsen omfatter

- En udvidelse af dyreholdet fra 882 malkekøer, 131 opdræt (6-27 mdr.) og 42 småkalve (0-6 mdr.) til 1.050 malkekøer. Dette svarer til en udvidelse fra 1.312,4 dyreenheder til 1.611,7 dyreenheder.
- Etablering af 1000 m² velfærdstald med 5 m udvendigt foderbord.
- Etablering af 330 m² tilbygning til fiberanlæg (gylleseparering til produktion af fiber til sengebåse).
- Etablering af 1.500 m² maskinhus (er tidligere anmeldt men endnu ikke opført).

Godkendelsen meddeles efter § 12 stk. 3 i lovbekendtgørelse nr. 442 af 13. maj 2016 om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, idet Esbjerg Kommune vurderer at:

- Der er truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik,
- Husdyrbruget i øvrigt kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne, samt
- Udvidelse og drift af husdyrbruget ikke medfører væsentlige virkninger på miljøet

Godkendelsen omfatter samtlige landbrugsmæssige aktiviteter på ejendommen, herunder drift af husdyrbrugets anlæg.

Der er nærmere redegjort for de vurderinger der ligger til grund for afgørelsen i vedlagte miljøtekniske beskrivelse og vurdering.

Ejendoms- og bedriftsoplysninger

Godkendelsen gives til husdyrbruget beliggende Hovedvej A1 11, 6740 Bramming, matrikel nr. 1 ah m.fl. Endrupholm Hovedgård. Ejendomsnummeret er 5610307391. Bedriftens CVR nr. er 25827880 og CHR nr. er 46513. Husdyrbruget ejes af Jørn Kjær Madsen og drives af I/S Rønhave, Breumvej 12, 6740 Bramming.

Forudsætninger og vilkår

Esbjerg Kommune forudsætter, at projektet gennemføres og drives som beskrevet i ansøgningen, skema nr. 91930. Godkendelsen meddeles på vilkår, der sikrer at kravene i § 27 og § 29 i lov om miljøgodkendelse, mv. af husdyrbrug opfyldes.

Denne miljøgodkendelse er et tillæg til eksisterende miljøgodkendelse meddelt af Esbjerg Kommune d. 22. august 2014. Vilkår i den eksisterende miljøgodkendelse, som ikke ophæves ved dette tillæg, er fortsat gældende for hele bedriften. De vilkår i den eksisterende miljøgodkendelse, som fortsat er gældende fremgår af bilag 1.

Der stilles følgende vilkår til hhv. husdyrbrugets anlæg samt generelle vilkår for husdyrbruget.

Ophævelse af vilkår

1. Vilkår 2, 3, 4, 6, 11, 31, 32, 33, 37, 41, 43 og 44 i miljøgodkendelsen fra august 2014 ophæves.

Vilkår for husdyrbrugets anlæg

Husdyrproduktion

2. Husdyrholdet skal være sammensat og staldindretningen udført som beskrevet nedenfor:

	Antal årsdyr	DE	Antal måneder på græs pr. år - indenfor udbringningsarealet	Antal måneder på græs pr. år - udenfor udbringningsareal
Malkeko (12.000 kg EKM), tung race, Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal), skrabning hver 4. time	86	21,1		
Malkeko (12.000 kg EKM), tung race, Dybstrøelse (hele arealet)	20	30,7		
Malkeko (12.000 kg EKM), tung race, Sengestald med fast gulv	86	132,0		
Malkeko (12.000 kg EKM), tung race, Sengestald med fast gulv	164	251,7	5	
Malkeko (12.000 kg EKM), tung race. Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time	694	1.065,3		
I alt		1.611,7		

3. Antallet af dyreenheder må variere med 10 % i løbet af planåret (1. august til 1. august). Dog må det maksimale dyrehold beregnet som et gennemsnit i perioden 1. august til 31. juli ikke overstige 1.611,7 dyreenheder.
4. Hvis mælkeydelsen falder til et lavere niveau, kan dette antal DE ikke omlægges til forøget dyrehold. Der skal ved miljøtilsyn kunne forevises dokumentation for mælkeydelsen.
5. Såfremt at mælkeydelsen overstiger 12.000 kg EKM skal der ske en tilsvarende reduktion i antallet af malkekøer, så antallet af DE ikke overskrider 1.611,7 DE.
6. 164 goldkøer skal være udegående inden for udbringningsarealet 5 måneder om året. Dette skal kunne dokumenteres ved logbog over, hvornår dyrene flyttes ud og ind, logbogen skal gemmes i 5 år.

Skadedyr

7. Der skal overalt på ejendommen udføres effektiv flue- og skadedyrsbekæmpelse i overensstemmelse med de nyeste retningslinjer fra Aarhus Universitet, Institut for Agroøkologi.

Landskabelige værdier

8. Der skal etableres minimum 3 rækker hegnsbeplantning sydvest for den nye velfærdsstald, som angivet med grønt på kort 4.
9. Hegnet skal etableres førstkommande plantesæson efter etablering af velfærdsstalden.
10. De med blå angivne hegn på kort 4 skal bevares. Såfremt hegnene nedlægges, skal de genplantes eller erstattes af tilsvarende hegn, der opfylder samme funktion med en anden placering.
11. Alle hegn/træer der etableres skal bestå af hjemmehørende danske træer og buske.

Ammoniakfordampning

12. Inden etape 2 igangsættes, skal naturområderne (kort 5a – naturpunkterne 7, 8, 9 og 10) afgræsses eller være ryddet for træer/buske.
13. Der skal foreligge en dispensation fra Naturbeskyttelsesloven vedr. afgræsning på naturområderne inden afgræsning kan iværksættes. Afgræsningen kan foregå som samgræsning. Såfremt naturområderne er ryddet og lokaliteterne kan vurderes som blandet natur med lav bevoksning (gennemsnitshøjde under ½ m), bortfalder kravet om afgræsning.
14. Så længe husdyrbruget udnytter sin godkendelse svarende til påbegyndt etape 2, skal de kortlagte naturområder fremstå som ovenfor beskrevet og/eller områderne skal afgræsses.

Generelle vilkår

Egenkontrol

15. Husdyrbruget skal føre registreringer over den til enhver tid gældende husdyrproduktion på ejendommen. Registreringerne kan bestå af gødningsregnskaber, slagterifregninger eller lign. Denne registrering skal ved miljøtilsynets besøg på husdyrbruget kunne forevises som dokumentation for godkendelsens bestemmelse om husdyrholdets størrelse.

Udnyttelse og bortfald

En godkendelse efter §§ 11 og 12 i lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 6 år efter, at godkendelsen er meddelt. Med udnyttet menes, at byggeriet faktisk er afsluttet.

Hvis en del af godkendelsen ikke er udnyttet, bortfalder den del af godkendelsen, som ikke er udnyttet. Udnyttelse anses her for at foreligge, når de godkendte bygningsmæssige ændringer, udvidelser eller etableringer er gennemført.

Hvis en godkendelse efterfølgende ikke har været helt eller delvist udnyttet i 3 på hinanden følgende år, bortfalder den del af godkendelsen, der ikke har været udnyttet i de seneste 3 år. Udnyttelse foreligger, når der har været en produktion svarende til mindst 25 procent af det godkendte.

Retsbeskyttelse og revurdering

Med denne miljøgodkendelse følger 8 års retsbeskyttelse.

Vilkårene kan dog til enhver tid ændres efter reglerne i Lov om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug § 40 stk. 2, hvis der er væsentlige ændringer i bedst tilgængelige teknik, der er fremkommet nye oplysninger om forureningens skadelige virkning, hvis forureningen medfører skadevirkninger, der ikke kunne forudses ved godkendelsens meddelelse, eller hvis forureningen i øvrigt går ud over det, som blev lagt til grund ved revurderingen.

Husdyrbrugets miljøgodkendelse skal regelmæssigt og mindst hvert 10. år tages op til revurdering jf. § 40 i Bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse mv. af husdyrbrug. Den første regelmæssige revurdering skal dog foretages, når der er forløbet 8 år. Da dette er et tillæg til en eksisterende miljøgodkendelse, skal første revurdering foretages 8 år efter den eksisterende miljøgodkendelse er meddelt. Det er planlagt at foretage første revurdering i 2022.

Meddelelesespligt

Kommunens godkendelse gælder for det konkrete projekt. Husdyrbruget må ikke udvides eller ændres bygnings- eller driftsmæssigt på en måde der indebærer forøget forurening før udvidelsen eller ændringen er godkendt i henhold til lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug. Hvis der sker ændringer i grundlaget for kommunens vurdering, skal der indsendes en ny ansøgning til kommunen. Dette gælder for eksempel ændringer i forhold til det ansøgte dyrehold og staldanlæg. Esbjerg Kommune skal have lejlighed til at vurdere, hvorvidt udvidelsen/ændringen kræver en ny godkendelse eller om udvidelsen/ændringen kan ske indenfor rammerne af denne godkendelse.

Øvrige forhold

Afgørelsen omfatter alene forholdet til lovbekendtgørelse nr. 442 af 13. maj 2016 om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug med senere ændringer. Øvrige relevante tilladelser og godkendelser skal indhentes særskilt.

Etablering af nye anlæg må ikke igangsættes, før der er givet en byggetilladelse fra Esbjerg Kommune.

Offentliggørelse

Afgørelsen annonceres den 30. november 2017 på Miljø- og Fødevareministeriets Digital MiljøAdministration (www.dma.mst.dk).

Klagevejledning

Afgørelsen kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. husdyrlovens § 76 stk. 1. Klageberettigede er ansøgeren, Miljøministeren, Sundhedsstyrelsen, enhver der har en individuel, væsentlig interesse i sagens udfald, samt foreninger og organisationer i det omfang de har klageret, jf. husdyrlovens §§ 84, 85, 86 og 87.

En klage skal indgives via Klageportalen. Klageportalen ligger på www.borger.dk og på www.virk.dk, hvor man logger sig på, f.eks. med NEM-ID.

Klagen sendes automatisk via Klageportalen til Esbjerg Kommune. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for Esbjerg Kommune i Klageportalen. Klagefristen udløber den 28. december 2017 kl. 23:59.

Afgørelsen kan desuden indbringes til prøvelse hos domstolene inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt, jf. husdyrlovens § 90.

Miljø- og Fødevareklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der indsendes uden om Klageportalen, med mindre der er særlige grunde til det. Hvis man ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal man sende en begrundet anmodning til Esbjerg Kommune. Anmodningen sendes så vidt muligt elektronisk til miljo@esbjergkommune.dk eller pr. brev til Esbjerg Kommune, Natur- og Vandmiljø, Torvegade 74, 6700 Esbjerg. Esbjerg Kommune sender herefter anmodningen videre til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som træffer afgørelse om hvorvidt anmodningen kan imødekommes.

Når man klager opkræves der et gebyr. Gebyret betales med betalingskort i Klageportalen og tilbagebetales hvis:

1. Klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2. Klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3. Klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Udnyttelse af godkendelsen

Ifølge husdyrloven har en klage over miljøgodkendelsen som udgangspunkt ikke opsættende virkning. Det betyder, at miljøgodkendelsen kan udnyttes uanset eventuelle klager, men dette begrænser dog ikke Miljø- og Fødevareklagenævnets mulighed for at ændre eller ophæve Esbjerg Kommunes afgørelse. Det vil være Miljø- og Fødevareklagenævnet, som kan oplyse om hvorvidt en klage har opsættende virkning.

Miljøteknisk beskrivelse og vurdering

Indledning

Husdyrbruget på Hovedvej A1 11 har søgt om at udvide dyreholdet. Denne miljøtekniske beskrivelse og vurdering af det ansøgte projekt, danner baggrund for miljøgodkendelsen og indeholder en vurdering af de miljøpåvirkninger, som udvidelse og drift af husdyrbruget giver anledning til.

Miljø skal i denne sammenhæng forstås som omgivelserne i bred forstand, herunder befolkning, flora og fauna, vandmiljø, landskab og kulturhistorie samt ressourcforbrug.

Vurderingerne er foretaget med udgangspunkt i de beskyttelsesniveauer og retningslinjer, der er i husdyrloven og tilhørende bekendtgørelse og vejledning¹. Påvirkningen af omgivelserne er beskrevet og vurderet dels i forhold til de anlægsnære påvirkninger (lugt, støj mm), dels i forhold til de naturmæssige forhold (natur, vandmiljø mm.).

Beskrivelse og vurdering af ansøgningen

I/S Rønhave ønsker at udvide sin kvægbesætning på Hovedvej A1 11, 6740 Bramming fra 1.312,4 dyreenheder (DE) til 1.612 DE. Etablering af 1.000 m² velfærdsstald med udvendigt foderbord. Kalvestalde (bygning 6 og 7) ændres til syge-/velfærdsstalde, men udgår som stalde når ny velfærdsstald er opført. Der opføres en tilbygning til fiberanlæg på 330 m² (gylleseparering til produktion af fiber til sengebåse). Desuden opføres et maskinhus på 1.500 m². Maskinhuset er tidligere anmeldt, men endnu ikke opført, derfor medtages det igen i nærværende tillæg til miljøgodkendelsen.

Ansøger ønsker at udvidelsen skal ske gradvis i en periode over 6 år. Årsagen er, at ansøger ønsker at udvide besætningen med egne dyr. Dyrene udvides i første omgang i eksisterende bygninger. Velfærdsstalden forventes etableret sidst i perioden og inden for 5 år fra godkendelsens meddelelse. Derefter vil syge-/velfærdsstalde (byg. 6 og 7) blive taget ud af brug. Tilbygningen til fiberanlægget og maskinhuset vil ligeledes blive etableret sidst i perioden og inden 6 år fra godkendelsens meddelelse.

Der stilles vilkår om, at udvidelse af dyreholdet til 1.611,7 dyreenheder og byggeriet skal gennemført inden for 6 år fra godkendelsens meddelelse.

Ansøger har den 12. oktober 2016 indsendt ansøgning om miljøgodkendelse via det it-baserede ansøgningssystem på www.husdyrgodkendelse.dk.

I forbindelse med behandlingen af ansøgningen har der været behov for supplerende oplysninger. Der har været mailkorrespondance med ansøgers konsulent og ansøgningsskemaet er revideret og genindsendt løbende. Det endelige ansøgningsskema (nr. 91930 version 7) er indsendt den 11. oktober 2017. Til vurdering af sagen er desuden indsendt fiktiv skema 91958 version 6 vedr. ammoniakemission, fiktiv skema 91931 version 6 vedr. lugt og fiktiv skema 97005 version 1 vedr. lugt.

¹ Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug (Lovbekendtgørelse nr. 442 af 13. maj 2016) med senere ændringer; bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug (bekendtgørelse nr. 211 af 28. februar 2017 samt Miljøstyrelsens digitale husdyrvejledning.

I/S Rønhave driver desuden kvægbrugene på Vibækvej 25, Terpvej 5, Breumvej 10 og Breumvej 12 samt plantebruget Sønderbyvej 23 (alle ejendomme har post nr. 6740 Bramming).

Den nærmeste ejendom er Vibækvej 25, som ligger ca. 2,3 km fra Hovedvej A1 11 målt i luftlinje. På grund af afstanden mellem husdyrbrugene, vurderer Esbjerg Kommune, at husdyrbrugene ikke er teknisk eller forureningsmæssigt forbundne og meddeler således en særskilt miljøgodkendelse til husdyrproduktionen på Hovedvej A1 11.

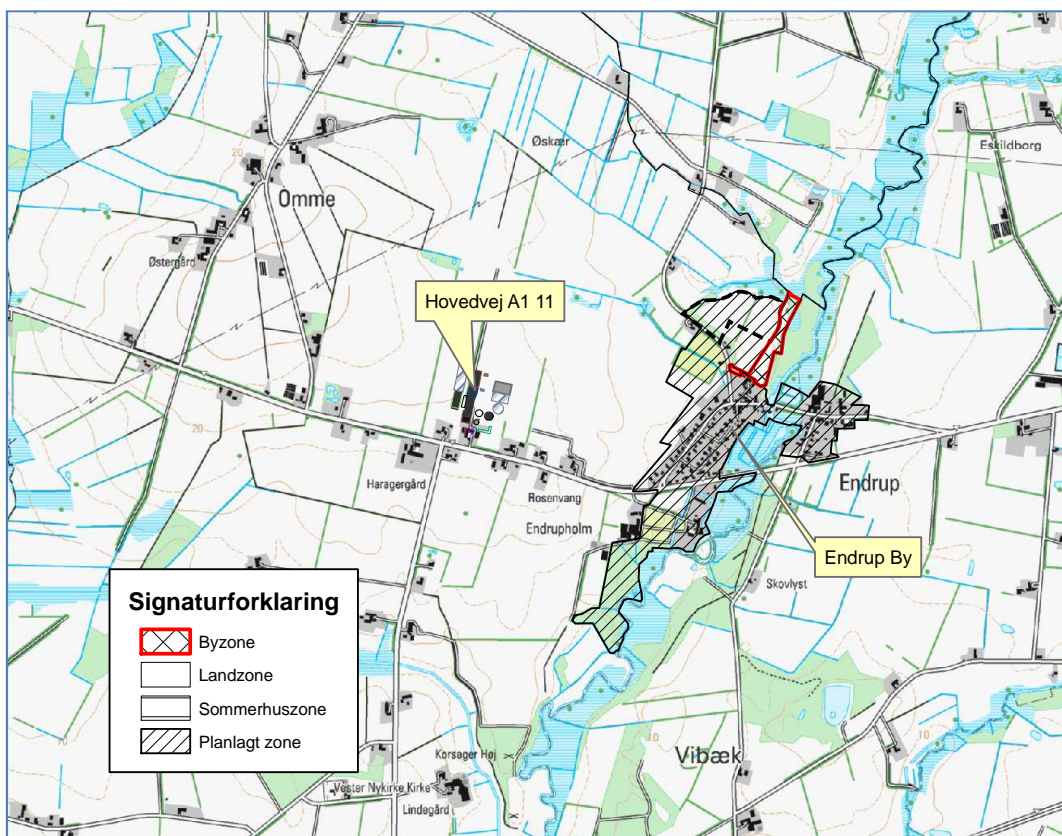
Tidligere godkendelser

Esbjerg Kommune har 22. august 2014 meddelt en ny samlet miljøgodkendelse til udvidelse af husdyrproduktionen fra 860,2 DE til 1.331,0 DE. Pga. ændrede normtal svarer dette i dag til 1.312,4 DE. Nærværende miljøgodkendelse meddeles således som et tillæg til denne miljøgodkendelse.

Af § 26 i husdyrloven fremgår det, at kommunen skal foretage en samlet vurdering af alle udvidelser foretaget siden 1. januar 2007, dog højst over en 8 årig periode. I ansøgningen (fiktiv ansøgning 91958) om udvidelse er nudrift således angivet til 599,3 DE, således at alle beregninger og vurderinger af miljøforhold medtager alle udvidelser siden januar 2008.

Husdyrbrugets beliggenhed

Husdyrbruget er beliggende i landzone i område " 20-040-050 Landområde omkring Omme" i Esbjerg Kommuneplan 2014-2026. Områdets anvendelse fastlægges til jordbrusområde med det sigte at fremme erhverv som landbrug, skovbrug, pelsdyravl og lignende. Placeringen af husdyrbruget fremgår af kort 1.

Kort 1. Husdyrbrugets beliggenhed

Husdyrbruget ligger ca. 893 m fra eksisterende byzoneområde (område nord for Endrup). Husdyrbruget ligger ca. 600 m fra planlagt byzoneområde (Endrup by). Der ligger ingen samlet bebyggelse indenfor 1000 m fra ejendommen.

Nærmeste nabo Hovedvej A1 9 ligger ca. 69 m fra husdyrbruget.

Afstandskrav og de aktuelle afstande fremgår af nedenstående tabel 1. Afstanden er målt fra nybyggeri, hvis ikke andet er angivet.

Nærmeste	Afstand	Beskrivelse	Afstandskrav
Nabobeboelse	69 m	Målt fra stald 1	50 m
Lokalplanområde	610 m 74 m	Målt fra plansilo til område vest for Endrup Målt fra stald til planlagt adgangsvej til transformatorstation	50 m
Byzoneområder	600 m	Målt fra plansilo til planlagt byzone - Endrup	50 m
Sommerhusområde	>1000 m		50 m
Naboskel	21 m	Målt fra stald 1 til nabo mod syd	30 m
Beboelse på samme ejendom	148 m		15 m
Levnedsvirksomhed	>1000 m	Målt fra plansilo til Endrup Mejeri	25 m
Almen vandindvindingsanlæg	>1000 m		50 m
Ikke almen vandindvindingsanlæg	570 m	Til nærmeste boring (havevanding)	25 m
Vandløb	802 m	Målt fra plansilo til tilløb til Østre-Omme bæk	15 m
Dræn	>15 m		15 m
Sø	377 m	§ 3 sø nord for ejendommen	15 m
Offentlig vej	>50 m	Målt fra stald 6	15 m
Naturområde omfattet af § 7 i husdyrloven	>10 m		10 m

Tabel 1. Oversigt over afstande sammenholdt med afstandskrav i husdyrlovgivningen.

Husdyrbruget opfylder afstandskravene i Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug:

- § 6: Afstande til nabobeboelse, eksisterende eller fremtidig byzone- eller sommerhusområde samt områder i landzone der i lokalplan er udlagt til boligformål, blandet bolig og erhvervsformål eller til offentlige formål.
- § 7: Forbudszone for etablering, udvidelse eller ændring indenfor 10 m fra nærmere bestemte ammoniakfølsomme naturtyper.
- § 8: Afstandskrav til vandløb, vandindvindinger, offentlig og privat fællesvej, levnedsmiddelvirksomhed, naboskel og egen beboelse.

Husdyrbruget ligger endvidere mere end 300 m fra en beboelsesbygning uden landbrugspligt, der ligger i samlet bebyggelse, eksisterende eller fremtidig byzone- eller sommerhusområde eller område i landzone, der i lokalplan er udlagt til bolig- og erhvervsformål/offentlige formål. Dermed er husdyrbruget ikke omfattet af husdyrlovens § 20, der skal sikre at risikoen for forurening eller væsentlige gener for omgivelserne begrænses, hvis anlægget er placeret mindre end 300 m fra de nævnte områder.

Dyreholdets størrelse

Det nuværende og fremtidige dyrehold fremgår af tabel 2.

Dyreart	Nuværende 2008 Antal	DE	Fremtidig Antal	DE
Malkeko, tung race, Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time	80	112,5		
Malkeko (12.000 kg EKM), tung race, Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time			694	1.065,3
Malkeko, tung race, Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal)	86	120,9		
Malkeko, (12.000 kg EKM) tung race, Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal)			86	132,0
Malkeko, tung race, Sengestald med fast gulv	203	285,4		
Malkeko, tung race (12.000 kg EKM), Sengestald med fast gulv			250	383,7
Malkeko, tung race, Dybstrøelse (hele arealet)	45	63,3		
Malkeko, tung race (12.000 kg EKM), Dybstrøelse (hele arealet)			20	30,7
Småkalve, tung race (0-3 mdr.), Dybstrøelse (hele arealet)	51	12,5		
Tyrekalve, tung race (40-60 kg), Dybstrøelse (hele arealet)	207	2,7		
I alt		597,3		1.611,7

Tabel 2: Husdyrbrugets dyrehold. Dyreenheder er beregnet efter bilag 1 i bekendtgørelse om erhvervs-mæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. (BEK. nr. 1324 af 15.11.2016).

I den nuværende godkendelse er 131 kvier på græs i sommerhalvåret for at overholde lugtgenekriterierne. For den indsendte ansøgning ændres kalvene til køer og kvierne på græs ændres til 164 goldkøer på græs. Goldkøerne er udegående i min. 5 mdr. af året. For I/S Rønhave samlet med 2.911 køer vil der være ca. 320 goldkøer. I de første 4 uger af goldperioden vil køerne være opstaldet i Endrup og være på græs i sommerhalvåret i min. 5 mdr.

Ejendommen anvendes på nuværende tidspunkt til 1. kalvskøer. I forhold til dyreholdet ønskes der forsat en tilladt variation med 10% i løbet af planåret, da der vil forekomme nogen udsving i dyreholdet i forhold til kælvninger.

Den nuværende tilladte produktion på ejendommen svarer til 882 malkekøer, 42 småkalve (0-2 mdr.) og 131 opdræt (6-27 mdr.), jf. Esbjerg Kommunes miljøgodkendelse meddelt den 22. august 2014.

Besætningslisten i det centrale husdyrregister (CHR) viser et dyrehold på 961 køer og 95 kvier. Besætningslisten angiver hvilke dyr der på udtrækstidspunktet den 16. december 2016 er registreret.

Produktionsfremgangen anses i dette tilfælde for uproblematisk og vil kunne lovliggøres med denne ansøgning om miljøgodkendelsen til en produktion på 1.611,7 dyreenheder.

Der stilles vilkår til husdyrbrugets maksimale produktion og til i hvilket omfang produktionen kan tillades af variere.

Der er i ansøgningen taget højde for mælkeydelsen i forhold til beregning af dyreenheder. Korrektionen for mælkeydelse i beregningen af DE er medtaget, da besætningen har en højere mælkeydelse end normen. For at sikre, at de ekstra dyreenheder som følge af mælkekorrektion ikke omsættes til køer, stilles der vilkår om, at nedgang i mælkeproduktionen ikke må omsættes til ekstra dyr. Årsagen hertil

er, at disse ekstra dyreenheder for eksempel ikke indgår i lugtberegningerne fra ejendommen. Der er endvidere stillet vilkår om, at såfremt mælkeydelsen øges, skal det sikres, at der overskydende antal DE kan afsættes.

Driftsbygninger

I forbindelse med ændringen i dyreholdet etableres en velfærdsstald (20 m x 50 m) med 5 m udvendigt foderbord, tidligere kalvestalde (bygning 6 og 7) anvende som syge-/velfærdsstalde indtil bygning 3a opføres. Derefter udgår disse som stalde. Der opføres tilbygning til fiberanlæg dvs. gyllesepareringsanlæg til produktion af fiber til sengebåse (bygning 20).

I forbindelse med ændringen i dyreholdet er der ændringer til bygningerne som vist i tabel 3. Oversigt over nuværende og fremtidige bygninger ses på kort 1 og 2.

Nr.	Anvendelse	Areal / rumfang	Staldsystem m.m.
1	Løsdriftsstald	3.450 m ²	Sengestald med spaltegulv/ Sengestald med fastgulv
2	Løsdriftsstald	3.294 m ²	Sengestald med fast drænet gulv og skrabe anlæg
3	Løsdriftsstald	3.315 m ²	Sengestald med fast drænet gulv og skrabe anlæg
3a	Velfærdsstald - ny tilbygning	1.000 m ²	Dybstrøelse
4	Malkecenter, frasepareringsafsnit og sygebokse	2.097 m ²	Dybstrøelse (hele arealet)
5	Foderlade	1.759 m ²	
6	Kalvestald ændres til syge-/velfærdsstald – udgår når bygning 3a opføres	227 m ²	Dybstrøelse (hele arealet)
7	Kalvestald ændres til syge-/velfærdsstald – udgår når bygning 3a opføres	88 m ²	Dybstrøelse (hele arealet)
8	Befæstet areal	480 m ²	
9	Gylletank	1.260 m ³	
10	Gylletank	2.500 m ³	
11	Gylletank	3.750 m ³	Fast overdækning
12	Gylletank	5.500 m ³	Fast overdækning
13	Plansiloer inkl. forplads	2.015 m ²	
14	Plansiloer inkl. forplads	4.170 m ²	
15	Plansiloer inkl. forplads	4.690 m ²	
16	Diverse/garage	434 m ²	
17	Foderhus	145 m ²	
18	Stuehus	110 m ²	
19	Maskinhus –	346 m ²	
20	Fiberanlæg – ny tilbygning	330 m ²	
21	Maskinhus - godkendt men endnu ikke opført. Er vist på sidste godkendelse – ny bygning	1.500 m ²	

Tabel 3: Bygningsforklaring

Driftsbygningernes placering fremgår af kort 2.

Kort 2: Situationsplan

I ansøgningssystemet på husdyrgodkendelse.dk har ansøger anført hvilke ændringer der sker i dyreholdet i de enkelte stalde og hvilke ændringer der sker i staldsystemer. Ændringerne fremgår af tabel 4:

Staldafsnit	Dyreart	Antal		Staldsystem	
		Nudrift	Ansøgt	Nudrift	Ansøgt
Bygning 1	Malkeko, tung race, 12.000 kg EKM	15*	86	Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal) med skraber	Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal) med skraber hver 4. time

	Malkeko, tung race, 12.000 kg EKM	164*	250	Sengestald med fast gulv	Sengestald med fast gulv
	Kvie/stud, tung race (6-27 mdr.)	71	0	Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal) med skraber	
	Kvie/stud, tung race (6-27 mdr.)	60	0	Sengestald med fast gulv	
Bygning 2	Malkeko, tung race, 12.000 kg EKM	390*	394	Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time	Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time
Bygning 3	Malkeko, tung race, 12.000 kg EKM	293*	300	Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time	Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time
Bygning 3a (ny stald)	Malkeko, tung race, 12.000 kg EKM	0	50		Dybstrøelse (hele arealet)
Bygning 4	Malkeko, tung race, 12.000 kg EKM	20*	20	Dybstrøelse (hele arealet)	Dybstrøelse (hele arealet)
Bygning 6 (kalvestald udgår)	Småkalve, tung race (0 – 2 mdr.)	27	0	Dybstrøelse (hele arealet)	Dybstrøelse (hele arealet)
Bygning 7 (kalvestald udgår)	Småkalve, tung race (0 – 2 mdr.)	15	0	Dybstrøelse (hele arealet)	Dybstrøelse (hele arealet)

Tabel 4: Oversigt over staldsystemer og dyrehold i de enkelte stalde.

*Mælkeydelse = 10.412 kg EKM

Kommunen finder, at der skal stilles vilkår som sikrer, at ansøger anvender de staldsystemer og teknologier, som der er oplyst om i ansøgningen. På den baggrund stilles vilkår om, at der skal etableres de i tabel 4 oplyste staldsystemer.

Foder

Opbevaringskapaciteten af grovfoder er uændret. Behovet for grovfoder til køerne i Endrup vil fremadrettet være på ca. 4,4 mio. FEN ((12 FEN x 1.050 køer x 365 dage) – (162 køer x 8 FEN x 150 dage)).

Der opbevares desuden foder til ejendommen Vibækvej 25 og Terpvej 5. Der kan forsat være behov for opbevaring af foder i markstakke.

Opbevaring og håndtering af foder er uændret, og det vurderes ikke, at der er behov for yderligere vilkår, end dem der fremgår af miljøgodkendelsen fra august 2014.

Gødningsproduktion

Gødningsproduktionen er oplyst i ansøgningen og fremgår af tabel 5.

	Mængder	Opbevaringsanlæg
Flydende husdyrgødning	34.278 m ³	Gyllebeholder på 1.260 m ³ . Gyllebeholder på 2.500 m ³ .

		Gyllebeholder på 3.750 m ³ Gyllebeholder på 5.500 m ³ Kanaler på 955 m ³ . Gyllebeholder på 1.600 m ³ (Roustvej 253)
Dybstrøelse	586 m ³	Markstak på 500 m ³

Tabel 5: Opbevaringskapacitet. Gødningsproduktionen er beregnet ud fra, at dyrene er på stald hele året.

Mængden af flydende husdyrgødning er inklusiv drikkevandsspild og andet spildvand/restvand der ledes til gyllebeholderen.

Fast husdyrgødning fra dybstrøelsen udlægges i markstak eller afsættes til Biogas anlæg. I den nuværende godkendelse er der vilkår til, at dybstrøelse skal udkøres direkte (vilkår 11). I nærværende godkendelse kan dybstrøelse opbevares i markstak, og derfor ophæves det tidligere vilkår 11.

Da I/S Rønhave driver flere ejendomme, er der lavet en samlet opgørelse over opbevaringskapaciteten for alle ejendommene.

Der produceres årligt ca. 84.242 m³ gylle, hvor 40.000 m³ leveres til biogas. Det resulterer i et krav om opbevaringskapacitet på 44.242 m³. I alt råder I/S Rønhave over opbevaringskapacitet på ca. 49.482 m³. Den samlede opgørelse fremgår af bilag 2.

Opbevaringskapaciteten for flydende husdyrgødning svarer til 13,3 måneder, mens opbevaringskapaciteten for fast husdyrgødning svarer til mindst 9 måneder. Dermed er husdyrgødningsbekendtgørelsens² krav til opbevaringskapacitet opfyldt.

Oplag af kompost i marken skal ske i overensstemmelse med reglerne i husdyrgødningsbekendtgørelsen, der bl.a. fastsætter krav til placering og overdækning af markstakke samt førelse af logbog. Oplag af kompost i marken vurderes at være tilstrækkelig reguleret i ved reglerne i husdyrgødningsbekendtgørelsen og der fastsættes ikke yderligere vilkår hertil.

Energi- og vandforbrug.

Husdyrbrugets energi- og vandforbrug i den eksisterende, såvel som ansøgte drift fremgår af tabel 6.

Forbrug	Nudrift 2008/09	Nudrift 2016	Ansøgt
El	320.000	520.000 kWh	520.000 kWh
Vand	17.000	26.000 m ³	37.000 m ³

Tabel 6: Energi- og vandforbrug

Energiforbruget for ansøgt drift vil være uændret på 520.000 kWh.

Vandforbruget for ansøgt drift vil blive i alt 37.000 m³. Stigningen i vandforbruget skyldes stigning i anvendelse af drikkevand til kørner, samt øget anvendelse af vand i foderblandinger, som anvendes på Vibækvej 25 og Terpvej 5. Vandforbrug til vask af malkeanlæg er uændret.

Energiforbrug registreres månedsvis og vandforbruget registreres kvartalsvis.

² Bekendtgørelse nr. 1324 af 15.11.2016 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v.

Der fremgår en nærmere beskrivelse af energi- og vandforbrug i miljøgodkendelsen af husdyrbruget fra august 2014.

Det vurderes ikke at der er behov for at stille yderligere vilkår ud over dem der fremgår af miljøgodkendelsen fra august 2014.

Råvarer og hjælpestoffer

Ressource	Før udvidelsen (mængde/år)	Ansøgt drift 2014 (mængde/år)	Ansøgt drift 2017 (mængde/år)
Dieselolie (l)	45.000 l	45.000 l	45.000 t
Grovfoder (ton)	12.000 t	17.000 t	17.000 t
Andre fodermidler (ton)	975 t	2.300 t	4.000 t
Halmforbrug (ton)	300 t	300 t	300 t

Tabel 7: Råvarer og hjælpestoffer

Dieselolie opbevares i 5.900 l olietank fra 2015 på fast bund i maskinhus (bygning 19).

I miljøgodkendelsen af husdyrbruget fra august 2014 forefindes en beskrivelse af råvarer og hjælpestoffer. Dog er der følgende ændringer:

Der opbevares ikke sprøjtemidler til markdriften på ejendommen.

Handelsgødning og såsæd opbevares primært i bygning 19, men øvrige bygninger bliver anvendt i perioder.

Der opbevares ikke olieaffald på ejendommen.

Brændbart affald, medicinrester, døde dyr mv. er uændret.

Olietanke er omfattet af olietankbekendtgørelsen³ om indretning, etablering og drift af heraf.

Esbjerg Kommune vurderer fortsat, at råvarer og hjælpestoffer håndteres og opbevares forsvarligt.

I senere afsnit om driftsforstyrrelser og uheld er der taget stilling til risici i forbindelse med opbevaring og håndtering af olier og kemikalier.

Affald

I miljøgodkendelsen af husdyrbruget fra august 2014 forefindes der en beskrivelse af håndteringen og opbevaring af affald.

Dette tillæg til miljøgodkendelsen medfører ingen ændringer.

Det vurderes ikke at være behov for at stille yderligere vilkår, ud over dem der fremgår af miljøgodkendelsen fra august 2014.

Spildevand/restvand

Der forefindes en beskrivelse af spildevandsforholdene i miljøgodkendelsen fra august 2014. Dog er der følgende ændringer:

³ Bekendtgørelse nr. 1611 af 10.12.2015 om indretning, etablering og drift af olietanke, rørsystemer og pipelines.

Det befæstede areal til kalvene anvendes ikke længere til dyr eller gødning, og der ledes derfor ikke vand herfra til opbevaring.

Ændring af opsamlingskapacitet til 50 m³ for restvand til udsprinkling er anmeldt og accepteret af kommunen.

Øvrige spildevandspunkter er uændret.

Det vurderes ikke at være behov for at stille yderligere vilkår, ud over dem der fremgår af miljøgodkendelsen fra august 2014.

Husdyrbrugets påvirkninger af omgivelserne – lugt, støj, mm.

Enhver husdyrproduktion giver anledning til lugt inden for de nærmeste omgivelser. Hvor stort et område der påvirkes af lugt, afhænger af hvor mange dyr der er på ejendommen og hvilken art der er tale om. Desuden spiller vindretning, terræn- og beplantningsforhold ind.

Husdyrproduktion kan herudover medføre støj, samt gener fra fluer og andre skadedyr. Desuden kan bygningsmæssige ændringer på et husdyrbrug indvirke på den landskabelige oplevelse, såvel som på kulturmiljøet.

Påvirkning af den omgivende natur og vandmiljøet behandles nedenfor i afsnittet om husdyrbrugets påvirkning af omgivelserne - naturmæssige forhold.

Lugt

Der forefindes en beskrivelse af lugt i miljøgodkendelsen fra august 2014. Der er følgende ændringer:

Gylle fra staldanlæggene afhentes delvis af biogas med ca. 10 afhentninger pr. uge og resten pumpes til gyllebeholdere dagligt.

Som virkemiddel for at opfylde beskyttelsesniveauet for lugt afgræsser 162 køer 5 mdr. om året indenfor udbringningsarealet. Der er stillet vilkår omkring afgræsning og dokumentation herfor.

Geneafstanden beregnes i det digitale ansøgningskema og resultaterne fremgår af tabel 8. Der sker automatisk en korrektion for vindretning og påvirkning fra andre husdyrbrug i det omfang det er relevant. I den konkrete ansøgning er geneafstanden korrigeret for vindretning og påvirkning fra andre husdyrbrug.

Områdetype	Minimums afstand til omkringboende (geneafstand) Korrigeret geneafstand	Aktuel afstand Vægtet gennemsnitsafstand
Byzone	813 m	754 m
Samlet bebyggelse	615 m	806 m
Enkelt bolig	68 m*	123 m

Tabel 8: Lugt.

*Geneafstanden er korrigeret jf. reglerne i godkendelsesbekendtgørelsen, hvorved staldafsnit, som ligger i en afstand på mere end 1,2 gange geneafstanden, er bortscreenede, således at bidrag herfra ikke indgår i beregningen.

Geneafstanden afsættes normalt i centrum af stalden. I ansøgningen er der flere staldafsnit, der hver bidrager med en lugtemission. I ansøgningsystemets beregningsmodel er den korrigerede geneafstand til eksempelvis nabobeboelse (Hovedvej A1 9) beregnet til 68 m, hvilket ikke umiddelbart kan sammenlignes med den faktiske afstand til ejendommen. Da der er flere staldafsnit med en vis indbyrdes afstand, er der foretaget en beregning, som viser, at den vægtede gennemsnitsafstand fra disse er 123 m. Da den vægtede gennemsnitsafstand er større end geneafstanden til nærmeste beboelse, er beskyttelsesniveauet for lugt overholdt.

Når lugtgeneafstanden er længere end den vægtede gennemsnitsafstand, skal der som udgangspunkt meddeles et afslag. Det følger imidlertid af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3, pkt. B, at en udvidelse i enkelte tilfælde alligevel kan godkendes, f.eks. hvis den vægtede gennemsnitsafstand er længere end 50 % af geneafstanden, og udvidelsen ikke medfører øgede lugtgener i form af en stigende lugtemission. Der skal dog i hvert tilfælde vurderes, om der er grundlag for at godkende det ansøgte på trods af overskridelsen af lugtgeneafstanden.

I forbindelse med udvidelsen på Hovedvej A1 11 skal geneafstanden overholdes til hele byzoneområdet. Kvægstaldene ligger mellem 754 m og 779 m fra byzonen (vægtet gennemsnitsafstand). Genekriteriet er overholdt, da den korrigerede geneafstand i ansøgt drift (813 m) er kortere end eller lig med geneafstanden i nudrift (813 m), og den vægtede gennemsnitsafstand er længere end 50 % af den korrigerede geneafstand. Der er senere i projektet medtaget en velfærdsstald, som vil flytte det vægtede lugtcentrum længere mod vest, dvs. længere væk fra byzonen. I ansøgningen er der ikke flyttet dyr til denne stald, og derfor er ovennævnte lugtberegningen worst case.

Lugt vil kunne registreres udenfor geneafstanden, men i en grad, så man ikke vil karakterisere det som generende. Det vurderes, at staldanlæggene ikke vil medføre væsentlige lugtgener for naboer.

Det vurderes ikke at være behov for at stille yderligere vilkår, ud over dem der fremgår af miljøgodkendelsen fra august 2014.

Støj og transport

De væsentligste støjkloder på et husdyrbrug er malke- og køleanlæg, pumper, staldventilation, støj fra transportere, mv.

Overpumpning af gylle fra staldene til gyllebeholdere kan forekomme dagligt, men vurderes ikke at være en støjkilde til gene for omgivelserne. Oprøring af gylletank foretages før udkørsel på mark primært om foråret.

Ventilation i staldene er naturlig ventilation, bort set fra stald 6, der tages ud af drift.

I Miljøstyrelsens vejledning nr. 5/1984 om "ekstern støj fra virksomheder" anføres ingen grænseværdier for støjbelastningen fra virksomheder ved boliger i det åbne land. Dog anføres, at man som udgangspunkt ved fastsættelse af støjgrænser ved nærmest liggende boliger bør anvende de grænseværdier, der gælder for områder med blandet bolig- og erhvervsbebyggelse. Disse værdier fastsættes som vilkår i miljøgodkendelsen.

Der er i godkendelsen fra august 2014 stillet vilkår om, at Esbjerg Kommune kan stille krav om, at beregning / måling af virksomhedens støjbelastning i omgivelserne udføres på virksomhedens bekostning. Dette vilkår bibeholdes.

Støjbelastningen fra transport vurderes ud fra antallet af til- og frakørsler før og efter udvidelsen. Tabel 9 indeholder en oversigt over transporttyper og antal i den nuværende, såvel som i den planlagte drift.

Transporttype	Nudrift	Ansøgt
Levering af dyr	240	240
Afhentning af mælk	365	365
Indkøbt foder	200	350
Eget foder, herunder ensilering og halmkørsel	1.500	1.600
Fodertransport til anden ejendom	1.460	1.825
Udbringning af dybstrøelse	50	50
Udbringning af gylle	920	550-850
Afhentning af gylle til biogas	380	600
Andet	52	50
Døde dyr	75	70
Renovation	40	60
I alt	5.282	5.760-6.060

Tabel 9: Oversigt over transport. En transport svarer til en til- og frakørsel.

Samlet sker der en stigning i antallet af til- og frakørsler 9-15 %. Stigningen skyldes primært en transport med foder til anden ejendom. Interne transport, for eksempel i forbindelse med fodring, er ikke inkluderet i ovennævnte oversigt.

Fiber til strøelse:

Der forekommer 2-3 transport pr. uge pt. tirsdag og fredag. Der kommer en traktor m. vogn mellem kl. 5 og 6. Fiberen aflæsses ved nord- og sydgavlne af stald 1 og 2, hvorfra det køres ind i stalden med minilæsser, mens kørerne er til malkning.

Der bruges lidt fiber i separationsafdelingen ved malkestalden (stald 4), men det køres ind fra den nordlige ende af stalden.

Strøning med halm og læsning af foder:

Der læsses først foder, hvorefter teleskoplæsseren strør halm i den nordlige ende af stald 4.

Fuldfodervogn:

Kommer dagligt mellem kl. 6.30 og 7 om morgenen og er færdig midt på eftermiddagen. Til stald 4 aflæsses der kun foder én gang dagligt efter kl. 7.

Transport af dyr:

Sket på hverdage mellem kl. 8 og 18 og flere gange om lørdagen pt. vurderet til ca. 10 gange årligt i tidsrummet kl. 9-15.

Biogasgylle:

Afhentes mandag, tirsdag, torsdag og fredag af lastbil fra biogasanlægget. Gyllen afhentes fra kl. 6 om morgenen og resten af dagen. Adgangsvejen mod øst benyttes. Gyllen afhentes i fortanke øst for stald 1 og 2.

Udbringning af gylle:

Transport af gylle foregår hovedsageligt ad den østlige indkørsel, som ligger nærmest gyllebeholderne. Der ønskes mulighed for, at udbringning kan ske i tidsrummet fra kl. 6 til kl. 23.

Ensilering af grovfoder:

Der opbevares primært majsensilage i Endrup. Det betyder, at det kun er i en begrænset periode i september/oktober, at der er mange transporter. I den periode hvor der ensileres, ønskes der mulighed for at køre fra kl. 6 morgen til kl. 23 aften. Transporten sker primært ad den østlige indkørsel.

Afhentning af mælk:

Daglig afhentning pt. ca. kl. 7 om morgenen.

Der ligger en nabo (Hovedvej A1 9) ca. 39 m fra nærmeste interne kørevej på ejendommen, der kan blive generet af støj fra til- og frakørsel til ejendommen.

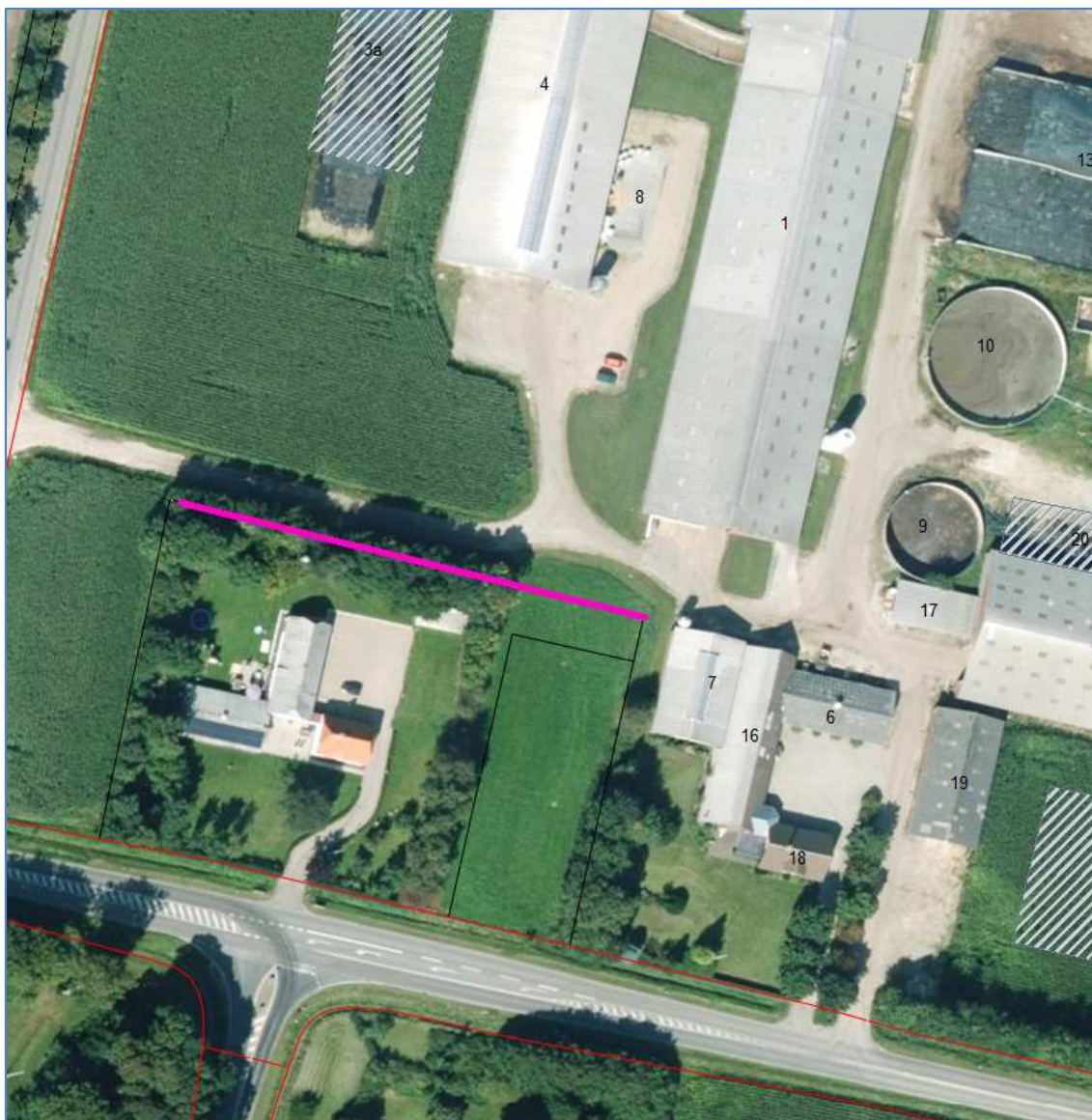
Efter aftale med naboen er der i dag etableret en jordvold langs med naboejendommens skelgrænse mod nord, der virker som støjvold.

I miljøgodkendelse fra august 2014 er der bl.a. stillet følgende vilkår:

- Transport af husdyrgødning til- og fra anlægget må ikke foretages i tidsrummet fra kl. 22.00 til kl. 7.00 samt på søn- og helligdage.
- Transport af foder og øvrige hjælpemidler til og fra ejendommen må kun ske mellem kl. 6.30 og 18.
- Transport af dyr til og fra ejendommen skal fortrinsvist ske mandag til fredag i tidsrummet kl. 8 - 18. Op til 5 transporter årligt kan ske på lørdage mellem kl. 9 og 12.

Ansøger føler sig begrænset af vilkårene og ønsker transportvilkårene ændret eller ophævet.

Esbjerg kommune har derfor foretaget vejledende beregninger, og vurderer på det grundlag at støjbelastningen ved nabobeboelsen på Hovedvej A1 9, vil ligge indenfor de vejledende støjgrænser, og de supplerende transportvilkår kan ophæves. En forudsætning for dette er dog, at der etableres en jordvold med en højde på minimum 2-2,5 m, langs hele naboejendommens nordskel. Det kan accepteres, at der er en åbning på maksimalt 4-5 m fra bygning 7 (markeret med pink streg på kort 3). Bygningerne 16 og 7 virker ligeledes som støjbarriere for trafik op ad indkørslen. Såfremt nogle af disse bygninger på et senere tidspunkt ønskes sløjfet, skal de erstattes af en støjvold eller lignende.

Kort 3: Støjvold mod nabo (markeret med pink)

Udgangspunktet er, at færdsel på offentlig vej alene reguleres af politiet efter færdselslovens regler. I en godkendelse kan der derfor primært stilles vilkår om anvendelse af bestemte adgangsveje til bedriften. For husdyrbrugets egne køretøjer kan der herudover stilles vilkår om, hvilke veje der skal benyttes ved til- og frakørsel. Endelig kan der stilles vilkår om, at til- og frakørsel kun må ske på bestemte tidspunkter.

Ved regulering af husdyrbrug er det praksis at betragte landzonen som landbrugets arbejdsområde og beboere i landzone må derfor acceptere visse ulemper der kan være forbundet med at være nabo til et landbrug. Kun i særlige tilfælde kan det være relevant at stille vilkår til transporter. Det kan f.eks. være ved et højt antal transporter forbi eller gennem støjfølsomme områder (byzoneområde, samlet bebyggelse m.v.).

Spørgsmål om f.eks. belastning af det lokale vejnet reguleres ikke af husdyrgodkendelsesloven, men af den relevante vejlovgivning og afgøres af de relevante vejmyndigheder.

Støv, fluer og skadedyr

Støvgener kan opstå ved håndtering af foder og halm og i særlige tilfælde fra trafik til og fra husdyrbruget.

Der anvendes ikke fodersiloer til opbevaring af kraftfoder/råvarer. Alle råvarer, der leveres til ejendommen, opbevares i råvarehal (bygning 5). Ved håndtering af råvarer kan der forekomme støvgener i forbindelse med aflæsning, pålæsning og knusning af korn. Håndtering af råvarer foregår indendørs i bygning 5 og vurderes ikke at give gener for omboende.

For at sikre, at tilsynsmyndigheden kan håndhæve støvgener, bibeholdes vilkår i godkendelsen fra august 2014 om, at husdyrbruget ikke må give anledning til støvgener, som tilsynsmyndigheden finder væsentlige.

Dybstrøelse kan i periode blive opbevaret i markstakke. Markstakke vil blive placeret efter til enhver tid gældende regler.

Bekæmpelse af rotter foregår efter den ny lovgivning. Bekæmpelsen er tilmeldt ordning med privat firma.

Det vurderes, at ejendommens skadedyrsbekæmpelse er tilfredsstillende. Eksisterende vilkår i godkendelsen fra august 2014 om flue- og skadedyrsbekæmpelse opdateres, da retningslinjerne nu udgives/opdateres af Aarhus Universitet, Institut for Agroøkologi.

Der er i godkendelsen fra august 2014 desuden stillet vilkår om opbevaring af foder i relation til risiko for tilhold af skadedyr.

Lys

Udvidelse af dyreholdet sker i eksisterende stalde, og derfor er lyspåvirkningen uændret i forhold til den tidligere miljøgodkendte produktion.

Det vurderes ikke at være behov for at stille yderligere vilkår, ud over dem der fremgår af miljøgodkendelsen fra august 2014.

Driftsforstyrrelser og uheld

Der er i miljøgodkendelsen fra august 2014 beskrevet hvordan driftsforstyrrelser og uheld håndteres.

Der etableres en ny tilbygning (bygning 20) til produktion af fiberfraktion, som anvendes i sengebåsene til køerne. Fiberfraktionen dannes ved at presse vand ud af gylle, hvorved der fremkommer et produkt med højt tørstofindhold.

Den nye tilbygning etableres med fast bund og hældning væk fra åbningen. Bygningen indrettes således, at der ikke kan ske sammenblanding med regnvand.

Det vurderes ikke at være behov for at stille yderligere vilkår, ud over dem der fremgår af miljøgodkendelsen fra august 2014.

Landskab og kulturmiljø

I bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse, mv. af husdyrbrug fremgår det, at det påhviler kommunen at varetage de landskabelige værdier, herunder at stille krav om placering og udformning af ny bebyggelse.

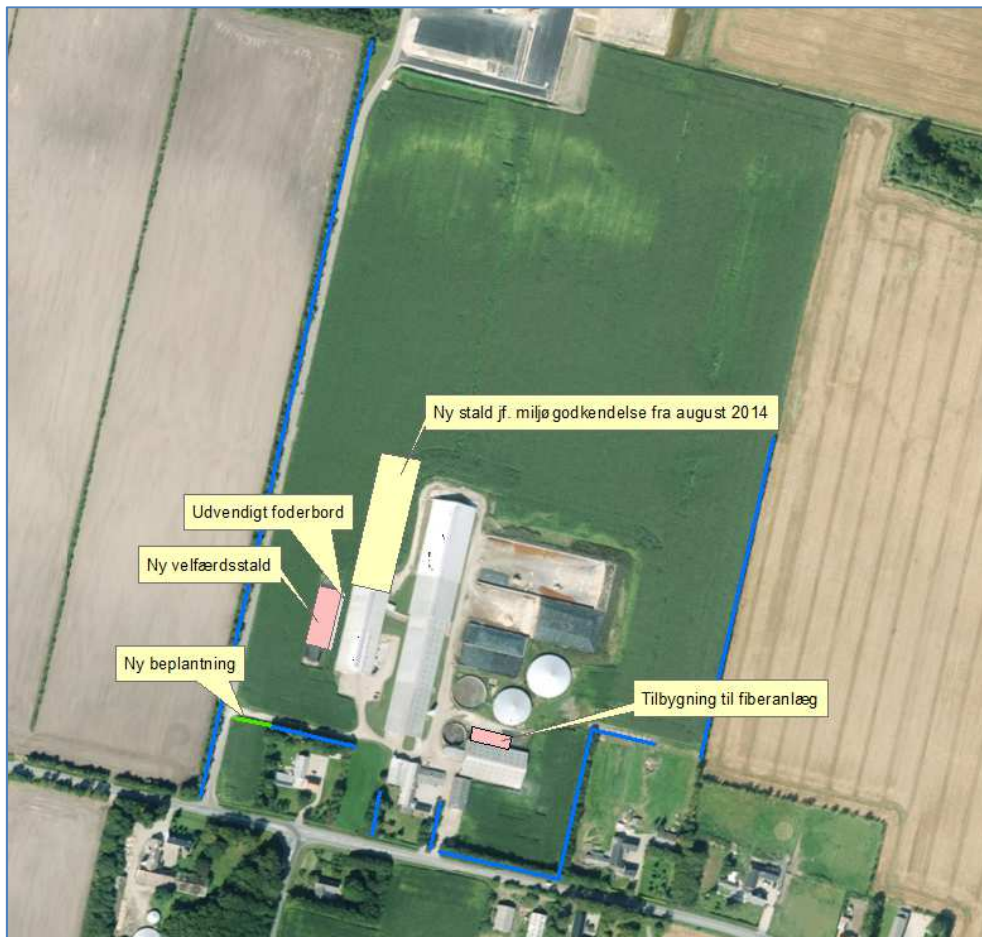
I forbindelse med byggeriet af en ny velfærdsstald og en tilbygning til fiberanlægget er der foretaget en landskabsanalyse. Den fulde landskabsanalyse kan ses i bilag 3. Uddrag af landskabsanalysen fremgår herunder:

Projekt

Eksisterende husdyrbrug udvides med:

- Tilbygning til fiberanlæg. Dimensioner: ca. 330 m² (10 x 33 m). Højde er mindre end foderladens højde på. Tilbygningen forsynes med eternittag, og såfremt der etableres sider på bygningen bliver det røde stålplader. Den endelige udformning af bygningen er ikke afgjort, men tilbygningens højde bliver mindre end foderladens højde.
- Velfærdsstald. Dimensioner: ca. 1.000 m² (50 x 20 m) med udvendigt foderbord mod øst med bredde på 5 m. Benhøjde maks. 4 m og ca. 9 m til kip. Farve- og materialer: Røde stålplader evt. med søstenelementer nederst. Grå gardiner mod vest og åben side mod øst. Eternittag.

De nye bygninger fremgår af kort 4.

Kort 4. Nye bygninger og beplantning

Konklusion

Det vurderes samlet at gårdanlæggets placering i et landskab uden retning og struktur mellem forgreningerne af Sneum Å ikke vil påvirke omgivelserne væsentligt, idet landskabet er robust overfor påvirkninger, samt det forhold at ejendommen er omkranset af rigelig beplantning der begrænser indsigten til det ansøgte i væsentlig grad.

For at afskærme naboen på Hovedvej A1 16 fra indkig til velfærdsstalden, stilles der dog vilkår om forlængelse af det øst-vestgående læhegn langs med naboen på Hovedvej A1 9's nordlige skel. Det skal forlænges med ca. 40 m langs med den interne kørevej, og bestå af 3-5 rækker hjemmehørende træer og buske (se kort 4).

Esbjerg Kommune har i miljøgodkendelse af husdyrbruget fra august 2014 stillet vilkår om, at eksisterende læhegn omkring ejendommen skal bevares. Såfremt hegnene nedlægges, skal de genplantes eller erstattes af tilsvarende hegn, der opfylder samme funktion med en anden placering. Det vil bl.a. sige, at såfremt læhegnet mod vest, som i dag ejes af Energinet, bliver fjernet, skal der i stedet på egen grund etableres et nyt læhegn, som opfylder samme funktion.

For at præcisere, hvilke hegn der er tale om, har Esbjerg Kommune indtegnet de pågældende hegn og omformuleret vilkåret.

Vilkår til det ansøgte

- Der skal etableres minimum 3 rækker hegnbeplantning sydvest for den nye velfærdsstald, som angivet med grønt på kort 4.
- Hegnet skal etableres førstkommande plantesæson efter etablering af velfærdsstalden.
- De med blå angivne hegn på kort 4 skal bevares. Såfremt hegnene nedlægges, skal de genplantes eller erstattes af tilsvarende hegn, der opfylder samme funktion med en anden placering.
- Alle hegn/træer der etableres skal bestå af hjemmehørende danske træer og buske.

Vilkår 41 i miljøgodkendelse fra august 2014 ophæves.

Husdyrbrugets påvirkninger af omgivelserne – naturmæssige forhold.

I bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse, mv. af husdyrbrug⁴ er der fastlagt beskyttelsesniveauer for ammoniak, udledning af fosfor til overfladevand, samt udledning af nitrat til overfladevand såvel som i forhold til grundvand.

Disse beskyttelsesniveauer skal anvendes ved vurdering af, om husdyrbruget medfører væsentlige virkninger på miljøet. I særlige tilfælde kan der stilles vilkår, der rækker udover det fastsatte beskyttelsesniveau.

Ligeledes påhviler det kommunen at vurdere konkret, om en ansøgt aktivitet vil være i overensstemmelse med Habitatdirektivforpligtelserne. Ifølge bekendtgørelsen om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter⁵, skal der foretages en vurdering af, om projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et internationalt naturbeskyttelsesområde væsentligt. Desuden skal der ske en vurdering af om

⁴ Bekendtgørelse nr. 211 af 28. februar 2017 om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug

⁵ Bekendtgørelse nr. 926 af 27. juni 2016 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

det ansøgte projekt kan beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i Habitatdirektivets bilag IV eller ødelægge de plantearter der er optaget i Habitatdirektivets bilag IV.

Ammoniakpåvirkning af naturområder

Beskyttelsesniveauet for ammoniak omfatter et generelt krav om reduktion af ammoniakemissionen fra husdyrbrug i forhold til et referencestaldsystem. Det generelle reduktionskrav gælder for udvidelsen, samt for stalde der renoveres. Ved nyetableringer gælder kravet hele det nyetablerede anlæg. Niveauet for reduktionskrav fastlægges i forhold til ansøgningstidspunktet.

Det ansøgte projekt opfylder kravet om 30 % ammoniakreduktion. 164 goldkøer er udegående i 5 måneder. Samlet stiger ammoniakfordampningen fra 4.726 kg N/år til 8.549 kg N/år.

På ejendommen Hovedvej A1 11 sker der påvirkning af omgivende naturområder gennem emission af ammoniak fra anlægget. De følgende afsnit belyser konsekvenserne af næringsstofpåvirkningen for nationalt og internationalt beskyttede naturområder og arter.

Ud fra nedenstående redegørelse vedrørende ammoniakpåvirkning fra anlæg vurderer Esbjerg Kommune samlet set, at godkendelsen ikke vil medføre væsentlige negative konsekvenser for omkringliggende Natura 2000-områder eller de arter og naturtyper, områderne er udpegede for at beskytte. Ligeledes vurderes godkendelsen ikke at medføre væsentlige tilstandsændringer af § 3-beskyttede naturtyper eller væsentlige påvirkninger af yngle- og rasteområder for de strengt beskyttede bilag IV-arter.

Vurderingen forudsætter, at følgende vilkår efterleves:

Vilkår for Hovedvej A1 11

- Inden etape 2 igangsættes, skal naturområderne (kort 5a – naturpunkterne 7, 8, 9 og 10) afgræsses eller være ryddet for træer/buske.
- Der skal foreligge en dispensation fra Naturbeskyttelsesloven vedr. afgræsning på naturområderne inden afgræsning kan iværksættes. Afgræsningen kan foregå som samgræsning. Såfremt naturområderne er ryddet og lokaliteterne kan vurderes som blandet natur med lav bevoksning (gennemsnitshøjde under 0,5 m), bortfalder kravet om afgræsning.

Ammoniakpåvirkning af § 3-naturområder indenfor 1.000 meter fra anlæg

Der ligger flere § 3-beskyttede naturområder indenfor 1.000 m fra ejendommens anlæg. Der er tale om flere moser, enge og søer. Ud fra den beregnede deposition på arealer op til 1.000 m væk er det vurderet, at depositionen på naturområder længere væk end 1.000 m vil være meget lille, og derfor som hovedregel ikke vil kunne medføre væsentlig påvirkning af naturområderne. Kun undtagelsesvist og ved meget store husdyrbrug vil det være nødvendigt at stille vilkår for beskyttelse af naturlokaliteter beliggende længere væk end 1.000 m fra anlægget, hvilket ikke vurderes at være nødvendigt i nærværende sag.

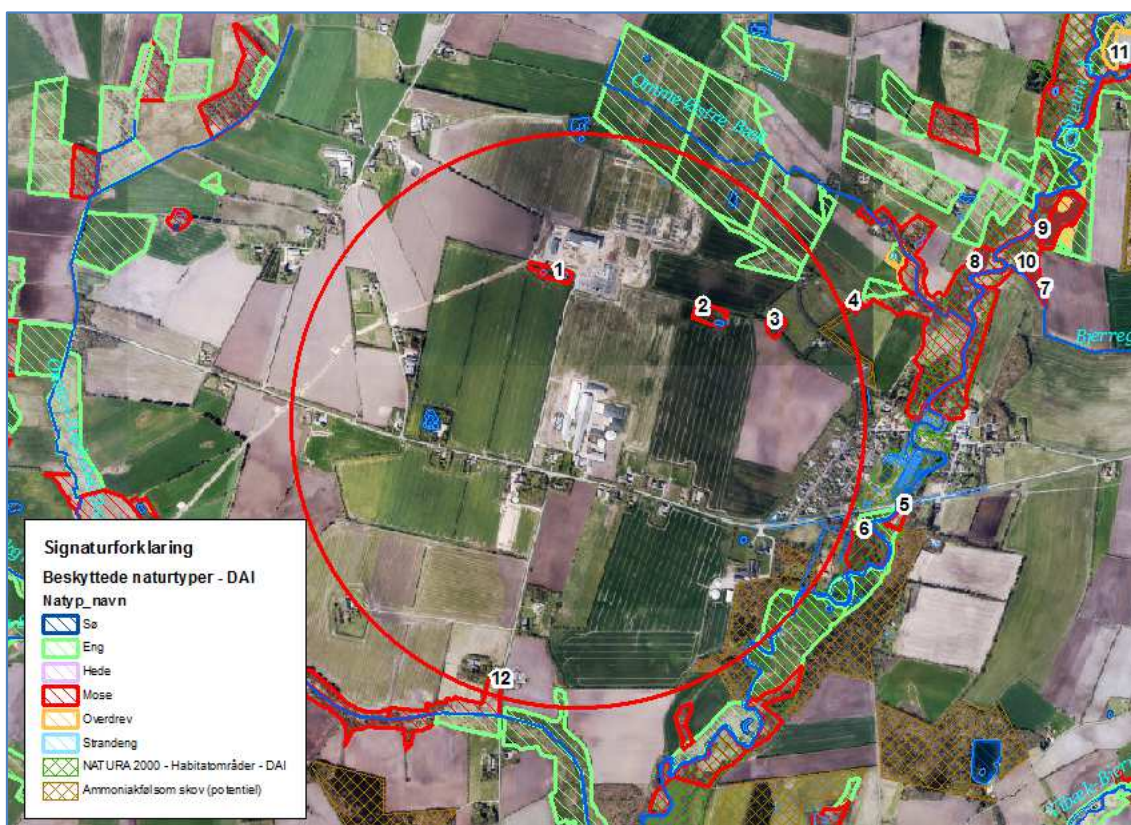
Baggrundsbelastningen med luftbåren kvælstof er på gennemsnitligt 16,2 kg N/ha/år i Esbjerg Kommune. Der kan dog være væsentlige lokale variationer. Omkring Hovedvej A1 11 er baggrundsbelastningen på gennemsnitlig 17,5 kg N/ha/år.

Det fremgår af forarbejderne til husdyrloven (lovforslag L12 og efterfølgende lov nr. 122/2011) og gældende praksis hos Natur- og Miljøklagenævnet (jf. NMK-132-00091 og NMK-132-00109), at overholdelse af husdyrlovens beskyttelsesniveau som altovervejende hovedregel vil være tilstrækkeligt til, at undgå væsentlig miljøpåvirkning med ammoniak. Det kan dog i helt særlige tilfælde, herunder i særlig grad hvis Natura 2000-kortlægningen ikke er korrekt, være behov for at foretage en konkret vurdering efter habitatreglerne.

I den konkrete sag vurderes det ud fra Esbjerg Kommunes kendskab til området og den stedlige kortlægning, at der ikke er grund til at tro, at kortlægningen er utilstrækkelig. På den baggrund vurderes det, at omkringliggende habitatnaturtypelokaliteter ikke lider skade ved det ansøgte.

Vurdering i forhold til kategori 1, 2 og 3 natur

Repræsentative naturområder inden for 1.000 m fra anlægget samt sårbare naturområder der påvirkes af husdyrbruget samt andre i kumulation, er blevet nummereret med et tal svarende til punkterne angivet på oversigtskortet (kort 5).

Kort 5: Anlægget med omkringliggende naturområder og nummererede naturpunkter. Cirklen har en radius på 1.000 m.

I tabel 10 ses en oversigt over naturpunkterne med angivelse af mer- og totaldeposition, afstand til anlæg, andre husdyrbrug, der bidrager kumulativt samt naturkategori og beskyttelsesniveau. Naturkategori defineres som i bilag 3 i bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse af husdyrbrug, der også fastsætter beskyttelsesniveauet for henholdsvis kategori 1, 2 og 3 natur.

Der er i tabellen angivet ammoniak depositionsregninger for både scenarie 1, hvor der ikke sker rydning af krat på naturlokaliteterne og scenarie 2, hvor der i naturområderne, naturpunkt 7, 8, 9 og 10 skal være foretaget rydning/nedskæring

af træer og buske inden udvidelsen af husdyrbruget igangsættes. Esbjerg Kommune skal besigtige arealerne og acceptere at rydningen er tilstrækkelig og/eller at afgræsning foregår. Der vil blive sat vilkår til dette.

Før arbejdet med at rydde træer og buske samt hegning påbegyndes, skal der være meddelt dispensation efter naturbeskyttelsesloven til dette. Ansøgning om dispensation sendes til Esbjerg Kommune, Miljø. Der vil i forbindelse med denne dispensation blive sat vilkår til græsningen, således at de krav, der er til at blive undtaget fra beskyttelsesniveauet i bilag 3, i bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse af husdyrbrug, bliver overholdt.

Naturpunkt (nr. og naturtype)	Merbelastning (kg N/ha/år)		Totalbelastning (kg N/ha/år)		Afstand fra anlæg (m)	Natur- kate- gori	Kumula- tion*	Beskyttelses-ni- veau**
	Mk Ingen rydning	Bn Ryd- ning af krat	Mk Ingen rydning	Bn Ryd- ning af krat				
1. Mose	0,8	-	1,4	-	308	3	Ej relevant	Kan sikres mod merbelastning over 1,0 kg N/ha/år. Konkret vurdering
2. Mose	0,9	-	1,9	-	394	3	Ej relevant	Kan sikres mod merbelastning over 1,0 kg N/ha/år. Konkret vurdering
3. Mose	0,4	-	1,1	-	556	3	Ej relevant	Kan sikres mod merbelastning over 1,0 kg N/ha/år. Konkret vurdering
4. Mose	0,2	-	0,6	-	833	3	Ej relevant	Kan sikres mod merbelastning over 1,0 kg N/ha/år. Konkret vurdering
5. Mose	0,1	-	0,5	-	999	3	Ej relevant	Kan sikres mod merbelastning over 1,0 kg N/ha/år. Konkret vurdering
6. Mose	0,2	-	0,4	-	893	3	Ej relevant	Kan sikres mod merbelastning over 1,0 kg N/ha/år. Konkret vurdering
7. Surt overdrev 6230	0,1	0,1	0,3	0,1	1.495	1	2 ejendomme	Maksimal tilladt totaldeposition afhængig af antal husdyrbrug i nærheden: 0,2 kg N/ha/år.
8. Rigkær 7230	0,1	0,1	0,3	0,2	1.356	1	2 ejendomme	Maksimal tilladt totaldeposition afhængig af antal husdyrbrug i nærheden: 0,2 kg N/ha/år.
9. Rigkær 7230	0,1	0,1	0,3	0,1	1.606	1	2 ejendomme	Maksimal tilladt totaldeposition afhængig af antal husdyrbrug i nærheden: 0,2 kg N/ha/år.

10. Rigkær 7230	0,1	0,1	0,3	0,1	1.506	1	2 ejen- domme	Maksimal tilladt totaldeposition af- hængig af antal husdyrbrug i nær- heden: 0,2 kg N/ha/år.
11. Surt overdrev 6230	0,1	-	0,2	-	2.143	1	2 ejen- domme	Maksimal tilladt totaldeposition af- hængig af antal husdyrbrug i nær- heden: 0,2 kg N/ha/år.
12. Mose	0,1		0,2		996	3	Ej relevant	Kan sikres mod merbelastning over 1,0 kg N/ha/år. Konkret vurdering

Tabel 10a. Naturpunkter med beregnet ammoniakbelastning. Ændringen i deposition ved rydning af krat, er kun beregnet for de habitatnaturtyperne (7-10), hvor der er behov for tiltag, for at kunne overholde beskyttelsesniveauet

* Antal andre husdyrbrug der bidrager til kumulation.

**Jf. husdyrgodkendelses-bekendtgørelsens bilag 3.

For husdyrbrug over 15 DE gælder, at disse ikke må etableres, udvides eller ændres, såfremt de ligger mindre end 10 m fra de naturområder, der er nævnt i husdyrgodkendelseslovens § 7 (kategori 1 og 2 natur). I den konkrete sag ligger der ikke naturområder omfattet af husdyrgodkendelseslovens § 7 inden for 10 m fra anlægget.

Som det fremgår af tabellen, sker der ved det ansøgte afsætning af ammoniak på lokaliteten 7-11, der vurderes at være kategori 1-natur. Af tabellen, fremgår det også, at der sker et kumulativt bidrag med ammoniak fra andre husdyrbrug. Husdyrlovens beskyttelsesniveau for naturpunkt 7-10 er ikke overholdt i alle scenarier, hvorfor der stilles vilkår til, at husdyrlovens undtagelsesbestemmelser (husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 punkt 5, nr. 3) overholdes eller at der iværksettes andre tiltag, således at beskyttelsesniveauet kan overholdes.

Esbjerg Kommune vurderer, at der ikke er behov for at stille yderligere vilkår for at begrænse kvælstofdepositionen på lokaliteterne.

Kort 5a: kategori 1 natur. Lokalteterne 7-10 skal afgræsses og ryddes for træer/buske

Det fremgår af tabellen, at der sker afsætning af ammoniak på lokaliteterne med nummer 1-6, der vurderes at være kategori 3-natur. Det fremgår ligeledes af tabellen at husdyrlovens beskyttelsesniveau overholdt.

Kategori 3-naturlokaliteter, som omfatter mose, kan ifølge husdyrloven sikres mod merbelastning med ammoniak, der overstiger 1,0 kg N/ha/år. Det vurderes, at overholdelse af dette beskyttelsesniveau er tilstrækkeligt til at sikre mod tilstandsændring af lokaliteterne og er i overensstemmelse med gældende miljøklagenævnspraksis på området (jf. NMK-132-00522).

Der er ingen kategori 2 natur i nærheden af anlægget. Husdyrlovens beskyttelsesniveau er således overholdt.

Vurdering i forhold til naturlokaliteter ikke omfattet af kategori 1-3

Husdyrlovens beskyttelsesniveau omfatter langt størsteparten af de naturbeskyttede lokaliteter, der findes i det åbne land. Der er dog enkelt lokalitetstyper, der ikke er omfattet. Det drejer sig i den konkrete sag om nogle søer og ferske enge omkring anlægget.

Der er registreret flere søer indenfor 1.000 m fra anlægget (kort 5). For små søer i agerlandet gælder generelt, at de er fosforbegrænsede, og at det derfor primært er tilførsel af fosfor via overfladeafstrømning fra omgivelserne, der påvirker dem. Det

vurderes derfor, at ammoniakpåvirkning af søerne fra anlægget vil være af mindre betydning og ikke væsentlig.

For de omkringliggende ferske enge gælder, at der ikke er registreret særligt ammoniakfølsomme naturtyper på arealerne.

Det vurderes samlet, at der ikke vil ske væsentlig påvirkning af naturlokaliteter, som ikke er omfattet af kategori 1-3 ved det ansøgte. Esbjerg Kommune vurderer derfor, at der ikke er grund til at stille skærpede vilkår til ammoniakreduktionen.

Bilag IV-arter

I forbindelse med miljøvurderingen af et husdyrbrug skal der ske en særlig vurdering mht. forekomst af bilag IV-arter. Vurderingen skal, jf. gældende klagenævnspraksis, tage udgangspunkt i anlæggets påvirkning af omgivelserne.

I den konkrete sag er der ikke kendskab til forekomster af bilag IV-arter indenfor 1.000 meter fra anlægget. Der er således ikke grund til at tro, at der vil ske skade på arterne selv eller deres yngle- eller rastesteder. Der henvises til godkendelsens afsnit om bilag IV-arter.

Samlet vurdering af ammoniakpåvirkning af omgivende natur

De beregnede belastninger af de omgivende naturlokaliteter er lavere end husdyrlovens beskyttelsesniveau, således som det er fastlagt i bilag 3 til husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen. Husdyrlovens beskyttelsesniveau er således overholdt.

På grundlag af ovenstående gennemgang af påvirkning for de enkelte naturpunkter, beskyttede arter, samt vurderingen vedrørende kumulative effekter fra omgivende husdyrbrug, vurderes det, at der ved det ansøgte ikke vil ske væsentlig påvirkning af natur omkring anlægget.

Ammoniakpåvirkning af Natura 2000-områder fra anlæg

Påvirkningen af naturområder ved ammoniak mere end 1.000 m fra anlægget vurderes som tidligere nævnt at være så lille, at den ikke kan forventes at have væsentlig betydning.

Det nærmeste Natura 2000-område ligger ca. 750 m fra anlægget. Det drejer sig om habitatområde nr. 79 – Sneum Å og Holsted Ådal. Området modtager en totaldeposition på 0,2 kg N/ha/år fra ejendommen. Dette inkluderer en merbelastning på 0,1 kg N/ha/år i forbindelse med ansøgningen.

Selvom belastningen er lille, påhviler det altid den godkendende myndighed at sikre at de særlige beskyttelsesinteresser der er forbundet med internationale naturbeskyttelsesområder. Med afsæt i Waddenzee-dommen (EF-domstolens dom af 7. september 2004 i sag C-127/02) fastlægges det, at der skal foretages en konsekvensvurdering hvis det ikke på baggrund af objektive kriterier kan udelukkes, at projektet i sig selv eller i sammenhæng med andre planer eller projekter kan påvirke habitatområdet væsentligt eller når projektet risikerer at skade områdets bevaringsmålsætning.

En konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 indebærer, at alle de aspekter af et projekt, som i sig selv eller i sammenhæng med andre planer eller projekter kan påvirke bevaringsmålsætningen, skal identificeres før projektets godkendelse under hensyn til bedste videnskabelige viden på området. Der

kan kun meddeles godkendelse af et projekt, hvis miljømyndigheden ud fra konsekvensvurderingen har opnået vished for, at projektet ud fra et videnskabeligt synspunkt, ikke har skadelige virkninger på habitatområdets integritet.

Godkendelsen gives med afsæt i det beskyttelsesniveau, der er fastlagt i bilag 3 til Bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug. Overholder husdyrbruget beskyttelsesniveauet i bilag 3, vil det jf. principiel klagenævnsafgørelse (NMK-132-00109) som hovedregel medføre, at husdyrbrugets ammoniakpåvirkning af omgivende Natura 2000-områder er uvæsentlig.

Det er Esbjerg Kommunes opfattelse, at der ikke er forhold der gør, at hovedreglen skulle være tilsidesat. I vurderingen er der lagt vægt på, at den stedlige kortlægning af habitatnaturtyper vurderes at være retvisende. Der er således ikke grund til at tro, at der findes ukortlagte habitatnaturtyper omkring anlægget.

Områdernes bevaringsmålsætning fremgår af de vedtagne Vand- og Natura 2000-planer. Af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 fremgår følgende:
"Det fremgår af de gældende Natura 2000-planer for perioden 2016-21, at reduktion af kvælstofdeposition fra landbrugsdrift på Natura 2000-områdernes habitatnaturtyper ikke indgår i planernes indsatsprogram, men sker gennem lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug. Med overholdelse af beskyttelsesniveauerne fastlagt i nærværende bekendtgørelse og i bekendtgørelse om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. gennemføres den nævnte reduktion af kvælstofdepositionen på de ammoniakfølsomme naturtyper i Natura 2000-områderne. Miljøgodkendelse af husdyrbrug, herunder kravene i dette bilag, bidrager til opfyldelsen af Natura 2000-planernes målsætninger ved overholdelse af de i ovennævnte bekendtgørelser fastlagte beskyttelsesniveauer. Husdyrgodkendelser, herunder kravene i dette bilag, bidrager til gennemførelsen af vandområdeplanlægningen efter vandrammedirektivet. Direktivet er gennemført ved lov om vandplanlægning og senest udmøntet i vandområdeplaner 2015-2021 (2. planperiode)."

I den konkrete sag vurderer Esbjerg Kommune samlet ud fra ovenstående afsnit vedrørende vurdering af naturområder inden for 1.000 m fra anlæg, herunder den kumulative effekt fra andre ejendomme, at der ikke vil ske en væsentlig påvirkning af Natura 2000-områder eller de arter og naturtyper områderne er udpeget for at beskytte. Kommunen bemærker endvidere, at beskyttelsesniveauet i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 er overholdt. Kommunen finder derfor ikke, at der er grundlag for at stille skærpede vilkår eller meddele afslag hvad angår ammoniakpåvirkning af Natura 2000-områder fra anlægget.

Påvirkning af arter med særligt strenge beskyttelseskrav (Bilag IV arter)

Af habitatdirektivets bilag IV fremgår en række særlige dyre- og plantearter, der kræver streng beskyttelse. Esbjerg Kommune har konkret vurderet det ansøgte projekt i forhold til, hvorvidt dyrearternes yngle- og rasteområder kan beskadiges i arternes naturlige udbredelsesområde, og hvorvidt plantearterne kan blive ødelagt som følge af det ansøgte. Til vurderingen af arternes udbredelse og levesteder er anvendt "Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV" (faglig rapport nr. 635 fra Danmarks Miljøundersøgelser) og kommunens øvrige kendskab til arternes forekomst. De danske arter på habitatdirektivets bilag IV kan endvidere ses i denne godkendelses bilag 4.

Ud fra det generelle kendskab til arternes forekomst i Esbjerg Kommune vurderes det, at der kan være odder, snæbel, marsvin, vandflagermus, sydflagermus, pipistrel flagermus, markfirben og spidssnudet frø indenfor lokalområdet. Derudover er der specifikt kendskab i kommunen til forekomster af grøn mosaikguldsmed (ca.

17,7 km S for anlægget), grøn kølleguldsmed (ca. 10,2 km S for anlægget), strandtudse (ca. 8,5 km SV for anlægget), løgfrø (ca. 8 km S for anlægget), stor vandsalamander (ca. 8,1 km SØ for anlægget) og birkemus (ca. 16,6 km NV for anlægget).

Vedrørende arterne grøn mosaikguldsmed, grøn kølleguldsmed, birkemus, stor vandsalamander, løgfrø, strandtudse og spidssnudet frø vurderer Esbjerg Kommune, ud fra afstanden til de kendte forekomster og jf. gennemgangen vedrørende påvirkning af naturområder fra ammoniakdeposition fra anlæg, at der ikke vil ske væsentlig påvirkning af arternes yngle- og rastesteder ved det ansøgte.

Flagermus benytter ofte hulheder i træer eller huse som opholdssted om dagen og under vinterdvalen. Føden består af insekter som fanges i luften nær vådområder, marker, skove og levende hegn. De enkelte arter af flagermus har forskellige præferencer mht. fødesøgningsområde og sommer- og vinterophold. Der er ingen registreringer af flagermus nær ejendommens anlæg, men det kan ikke udelukkes at én eller flere arter kan raste eller yngle i området omkring anlægget. Det ansøgte vurderes ikke at have en negativ indflydelse på flagermus, da hverken opholdssteder eller fødegrundlag påvirkes ved driften af anlægget.

Især solbeskinnede skråninger med vel drænet jord og lav vegetation kan være potentielle yngle- eller rasteområder for markfirben. Det ansøgte vurderes ikke at have en negativ effekt på en eventuel bestand af markfirben, da der ikke er potentielle yngle- eller rastesteder omkring ejendommens anlæg.

Odder er tilknyttet vandløb og søer, hvor de søger føde. Opsplitning af bestande og levesteder, forstyrrelser fra friluftsliv og anlægsarbejder samt ødelæggelse og forringelse af yngle- og rasteområder kan true odderen. Det vurderes jf. vurderingerne i afsnittet om påvirkning af omgivende natur ammoniak fra anlægget, at det ansøgte ikke vil give anledning til en væsentlig påvirkning af vandløb og søer i nærheden af ejendommens anlæg herunder evt. raste- og ynglesteder for odder ved Sneum Å.

Arterne snæbel og marsvin er tilknyttet Vadehavet og tilhørende vandløb. Disse arters yngle- og rastesteder kan, grundet deres særlige karakter og udstrækning, ikke forventes at blive påvirket væsentligt af ammoniakemissionen fra husdyrbruget. Det vurderes derfor, at det ansøgte ikke vil give anledning til væsentlig påvirkning af de omgivende vandløb og marine områder (Vadehavet), som de nævnte arter benytter som raste- og ynglesteder.

Samlet konkluderes det på baggrund af ovenstående vurderinger, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder for de forekommende bilag IV-dyrearter. Der kendes ikke til forekomster af bilag IV-plantearter som kan påvirkes eller ødelægges af projektet.

Bedst tilgængelige teknik (BAT)

I forbindelse med miljøgodkendelser af husdyrbrug skal kommunen sikre sig, at husdyrbruget har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af "bedst tilgængelig teknik (BAT)".

Ved fastlæggelse af den "bedste tilgængelige teknik" anvendes Miljøstyrelsens BAT standardvilkår. BAT standardvilkårene anviser en metode til at fastlægge emissionsgrænseværdier for husdyrbrugets samlede anlæg.

Grundlaget for reduktionen i næringsstofforureningen er i lovgivningen baseret på, at der kan anvendes differentierede virkemidler. Det er således op til det enkelte husdyrbrug at beslutte, hvilke virkemidler der tages i anvendelse for at opfylde emissionsgrænseværdien.

En ansøgning om miljøgodkendelse skal indeholde en redegørelse for husdyrbrugets valg eller fravalg af BAT beskrevet i Miljøstyrelsens vejledninger, Miljøstyrelsens BAT-blade og teknologibeskrivelser, Landscentret BAT-byggeblade samt BREF-dokumentet for intensiv svine- og fjerkræavl. BREF-dokumentet er ikke gældende for kvægbrug, men selve principperne i BREF-dokumentet, vurderes dog også at kunne anvendes for kvægbrug.

Emissionsgrænseværdi for ammoniak (stald og lager)

Miljøstyrelsen har fastlagt emissionsgrænseværdien⁶ for ammoniak ud fra det princip, at enkeltteknologier med reduktionsomkostninger, der overstiger 100 kr. pr. kg reduceret N, ikke bør indgå i vurderingen.

Ved fastsættelse af en emissionsgrænseværdi for det samlede anlæg skal der ifølge Miljøstyrelsens BAT-standardvilkår udregnes emissionsgrænser for de enkelte dele af (stald)anlægget, hvor der særligt skelnes mellem eksisterende og nye staldanlæg. Summen af disse emissionsgrænser udgør emissionsgrænseværdien for det samlede anlæg, som skal overholdes af husdyrbruget.

Udvidelsen sker i eksisterende stalde, hvor der er monteret skrabere på gulvene. I kalvestalden som ændres til sygebokse til køer (bygning 6 og 7) er der fortsat dybstrøelse. BAT vurderes at være overholdt

Ifølge Miljøstyrelsens BAT-standardvilkår kan emissionsgrænseværdien for den samlede, årlige ammoniakemission fra anlægget, som er opnåelig ved anvendelse af BAT, beregnes til 9.792 kg NH₃-N.

I ansøgningen er der en samlet årlig ammoniakemission på 7.554 kg NH₃-N. Da dette niveau for ammoniakemission er lig eller mindre end den vejledende emissionsgrænseværdi vurderer Esbjerg Kommune, at husdyrbruget har truffet de nødvendige foranstaltninger til at begrænse ammoniakemissionen fra stald og lager ved anvendelse af bedst tilgængelig teknik.

De virkemidler der kan anvendes til at reducere ammoniakemissionen er primært knyttet til valg af staldsystem/-teknologi, fodringstiltag, samt opbevaring af husdyrgødning.

De virkemidler der er anvendt på Hovedvej A1 11 er nærmere beskrevet i miljøgodkendelsen fra august 2014.

Staldsystem/-teknologi

I miljøgodkendelsen fra august 2014 er der redegjort for BAT vedr. staldsystem/-indretning.

⁶ Vejledende emissionsgrænseværdier opnåelige ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT), Husdyrbrug med konventionel produktion af malkekvæg (gyllebaserede staldsystemer), Miljøstyrelsen maj 2011 og Konventionel produktion af svin og malkekvæg udenfor gyllesystemer, Miljøstyrelsen februar 2012

Der sker ingen ændringer i staldsystem/- indretning i forbindelse med nærværende udvidelse.

Fodringstiltag

I miljøgodkendelsen fra august 2014 er der nærmere redegjort for BAT vedr. foder.

Der sker ingen ændringer i forbindelse med nærværende udvidelse.

Opbevaring af husdyrgødning

I miljøgodkendelsen fra august 2014 er der nærmere redegjort for BAT vedr. opbevaring af husdyrgødning.

I forbindelse med nærværende udvidelse af husdyrproduktionen kan der fremover forekomme oplag af dybstrøelse i markstak. Markstakken vil blive placeret og overdækket i henhold til gældende regler.

Oplag af dybstrøelse i markstak er omfattet af reglerne i husdyrgødningsbekendtgørelsen. Det vurderes ikke, at der er behov for at stille supplerende vilkår omkring dette.

Emissionsgrænseværdi for fosfor

Ved fodring af malkekvæg vil mange fodermidler i praksis have et fosforindhold, som overstiger koens fysiologiske behov uden brug af mineralsk fosfor. Fodermidternes naturligt høje indhold af fosfor vil derfor i mange tilfælde begrænse muligheden for at optimere fosfortildelingen i praksis. Samtidig medfører manglende viden om fordøjeligheden af foderets fosforindhold, at der fortsat skal være en sikkerhedsmargin i fodringsnormerne og fodringsplanlægningen, som tager hensyn hertil.

Da der på nuværende tidspunkt ikke findes tilgængelige teknikker eller teknologier til at reducere fosforudledning via fodring vurderer Esbjerg Kommune, at ansøger har truffet de nødvendige foranstaltninger til at begrænse fosforudledningen ved anvendelse af bedst tilgængelige teknik.

Øvrige parametre ved vurdering af "bedst tilgængelig teknik"

Vurderingen af BAT i forbindelse med udvidelsen foretages også i forhold til følgende parametre:

- Management
- Forbrug af vand og energi

Det fremgår af Miljøstyrelsens BAT standardvilkår, at kommunen ved vurderingen af ovennævnte punkter kan anvende BREF-dokumentet om intensiv fjerkræ- og svineproduktion. Miljøstyrelsen finder, at elementerne i BREF-dokumentet også kan anvendes for husdyrbrug med kvægbrug.

Management

I miljøgodkendelsen fra august 2014 er der nærmere redegjort for BAT vedr. management.

I forbindelse med nærværende godkendelse er der dog tilføjet følgende:

- Vandforbruget registreres for hvert kvartal.

Esbjerg Kommune vurderer, fortsat at husdyrbruget med hensyn til management har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af bedst tilgængelige teknik.

Der er i godkendelsen fra august 2014 stillet vilkår om, at der som minimum sker en årlig registrering af vand. Dette vilkår fastholdes.

Forbrug af vand og energi

I miljøgodkendelsen fra august 2014 er der nærmere redegjort for BAT vedr. vand og energiforbrug.

I forbindelse med nærværende godkendelse er der dog tilføjet følgende:

- Vandforbruget registreres for hvert kvartal.
- Kølevand genanvendes til drikke- og vaskevand

Esbjerg Kommune vurderer, at husdyrbruget med hensyn til vand- og energiforbrug har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af bedst tilgængelige teknik.

Som nævnt under management stilles der i godkendelsen vilkår om, at der minimum sker en årlig registrering af vandforbruget for at bibeholde og øge fokus på forbruget og muligheder for at reducere dette.

Samlet vurdering af anvendelse af "bedst tilgængelige teknik"

Samlet set vurderer Esbjerg Kommune, at husdyrbruget har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknologi for alle de ovennævnte punkter. Det vurderes, at det som følge af BAT redegørelsen ikke er nødvendigt at skærpe det gældende beskyttelsesniveau.

I forbindelse med næste revurdering af miljøgodkendelsen vil der ske en vurdering af hvorvidt husdyrbruget fortsat opfylder kravene til anvendelse af "bedste tilgængelige teknik" og herunder en vurdering af behovet for reovering af staldene.

Ophør

Ved ophør af driften af husdyrbruget, vil det blive sikret, at de nødvendige foranstaltninger for at undgå forureningsfare foretages, og at stedet bringes tilbage i tilfredsstillende tilstand. Oplagret husdyrgødning, affald, maskiner og andet materiel vil blive bortskaffet. Gyllekanaler, gylletanke, mødding- og ensilagepladser vil blive rengjort, således at der ikke er fare for forurening med husdyrgødning og ensilage-saft.

Esbjerg Kommune vurderer, at disse tiltag er tilstrækkelige til at undgå forureningsfare og til at sikre, at ejendommen ikke vil blive et attraktivt levested for eksempelvis rotter. Endvidere vurderes det, at disse tiltag vil sikre, at ejendommen ikke kommer til at fremstå som et øde og forladt element i landskabet. Der stilles vilkår om, at husdyrbruget ved ophør skal træffe de nødvendige foranstaltninger for at undgå forureningsfare.

Høring

I forbindelse med den 3 ugers offentlige høring er der kommet bemærkninger fra genboen på Hovedvej A1 20, 6740 Bramming.

Genboen udtrykker en generel bekymring for antallet af transporter med store landbrugsmaskiner vil stige i takt med udvidelsen. Endvidere er der en bekymring for, at flere dyr vil medføre risiko for lugt og fluer.

Antallet af transporter vil stige som følge af udvidelsen. Hovedvej A1 20 ligger ca. 120 m fra indkørslen til husdyrbruget på Hovedvej A1 11. Dermed vurderes der ikke at være væsentlige støjgener hos genboen fra ind- og udkørsel. Hovedvej A1 11 er en forholdsvis trafikeret vej, som vurderes at kunne bære den ekstra transport, der vil komme i forbindelse med udvidelsen af husdyrbruget. Færdsel på offentlig vej reguleres af politiet efter færdselslovens regler. Såfremt der alligevel skulle opstå væsentlige støjgener fra ind- og udkørsel eller interne transporter på Hovedvej A1 11, vil dette kunne håndhæves jf. vilkår i eksisterende miljøgodkendelse fra august 2014.

Hovedvej A1 20 ligger udenfor den beregnede genegrænse for lugt på 68 m til nabobeboelse uden landbrugspligt. Den aktuelle afstand (vægtet gennemsnitsafstand) til Hovedvej A1 20 (som er registreret med landbugtpligt), er ca. 280 m. Der vurderes ikke at være særlige omstændigheder, der gør, at lugtgenegrænsen skal skærpes i dette tilfælde.

Der er stillet vilkår om effektiv fluebekæmpelse i henhold til de nyeste retningslinjer. Dette vurderer Esbjerg Kommune er tilstrækkeligt.

Samlet vurdering

Esbjerg Kommune vurderer, at der kan meddeles godkendelse til det ansøgte da:

- Der er truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af den bedste tilgængelige teknik,
- Husdyrbruget i øvrigt kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne, samt
- Udvidelse og drift af husdyrbruget ikke medfører væsentlige virkninger på miljøet.

Bilag 1

Miljøgodkendelse – udvidelse af kvægbrug, Hovedvej A1 11, 6740 Bramming, August 2014:

Vilkår for husdyrbrugets anlæg

Husdyrproduktion

1. Miljøgodkendelsen fra april 2010 ophæves.
2. ~~Husdyrholdet skal være sammensat og staldindretningen udført som beskrevet nedenfor:~~

	Antal årsdyr	Antal producerede dyr	DE	Antal måneder på græs pr. år – indenfor udbringningsarealet
Malkeko (10.400 kg EKM), tung race, Sengestald med fast gulv, 2 % hældning, skrabning hver 2. time	683		972,2	
Malkeko, tung race (10.400 kg EKM), Sengestald med fast gulv	164		233,5	
Malkeko, tung race (10.400 kg EKM), Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal)	15		21,4	
Malkeko, tung race (10.400 kg EKM), Dybstrøelse (hele arealet)	20		28,5	
Kvier/stude tung race (6–27 mdr.), Sengestald med spalter (kanal, bagskyl eller ringkanal)	71		35,5	5
Kvier/stude tung race (6–27 mdr.), Sengestald med fast gulv	60		30,0	5
Småkalve, tung race (0–2 mdr.), Dybstrøelse (hele arealet)	42		9,9	
I alt			1.331,0	

3. ~~Antallet af dyreenheder må variere med 10 % i løbet af planåret (1. august til 1. august). Dog må det maksimale dyrehold beregnet som et gennemsnit i perioden 1. august til 31. juli ikke overstige 1.331,0 dyreenheder.~~
4. ~~Antallet af dyr indenfor hver dyrekategori må maksimalt variere med 10 %. Den naturlige variation må dog ikke have karakter af permanente ændringer.~~
5. Der skal ved miljøtilsyn kunne forevises dokumentation for mælkeydelsen. Hvis mælkeydelsen falder til et lavere niveau, kan dette antal DE ikke omlægges til forøget dyrehold.
6. ~~131 opdræt i fra 6–27 måneder skal være udegående inden for udbringningsarealet 5 måneder om året. Dette skal kunne dokumenteres ved logbog over, hvornår dyrene flyttes ud og ind, logbogen skal gemmes i 5 år.~~

Indretning og drift

7. Ændringer i ejerforhold, eller hvem der er ansvarlig for husdyrbruget, skal meddeles Esbjerg Kommune.

8. Husdyrbruget og dens omgivelser skal renholdes så det ikke giver anledning til gener for omgivelserne.

Husdyrgødning og ensilage

9. Overpumpning af gylle fra gyllebeholder til gyllevogn og lign skal foregå under opsyn, således at spild undgås, og der tages størst muligt hensyn til omgivelserne.
10. Påfyldning af gyllevogne og lignende skal enten foregå på en plads med afløb til opsamlingsbeholder for flydende husdyrgødning eller med gyllevogne som har påmonteret pumpe og returløb. Pladsen skal rengøres for spild af flydende husdyrgødning umiddelbart efter, at perioden med daglig påfyldning af gylle er afsluttet. Pladsen skal mindst have tæthed og faldforhold svarende til kravene i Landbrugets Byggeblad nr. 103.11-2.
- ~~11. Dybstrøelse må ikke opbevares i markstak, men skal udkøres direkte og nedpløjes eller alternativt opbevares i lukket container og afhændes til biogas anlæg.~~
12. Evt. ensilagestakke må ikke placeres i nitratfølsomme indvindingsområder. Oplaget må ikke placeres på arealer, der skråner ned mod vandløb. Markstakke må højst ligge samme sted i 24 måneder og må ikke placeres samme sted igen før efter 5 år.

Energi- og vandforbrug

13. Der skal foretages en årlig registrering af vand- og energiforbrug tilknyttet husdyrproduktionen. Registreringen gemmes i minimum 5 år og skal kunne forevises på tilsynsmyndighedens forlangende.
14. Mælkekøleanlægget kontrolleres en gang pr. år af autoriseret firma. Anlægget serviceres og justeres i henhold til producentens beskrivelse af optimal drift. Dokumentation for udført service, skal kunne forevises ved miljøtilsyn.

Råvarer og hjælpestoffer

15. Ved håndtering af brændstof, smøremidler og kemikalier må der ikke opstå spild med deraf følgende risiko for forurening af jord og grundvand.
16. Tankning af diesel skal til enhver tid ske på en plads med fast og tæt bund således at spild kan opsamles, og der ikke er mulighed for afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand.
17. Opbevaring af olier og kemikalier skal ske i overensstemmelse med Esbjerg Kommunes forskrift for opbevaring af olie- og kemikalier.

Affald

18. Opbevaring af olie- og kemikalieaffald skal ske i overensstemmelse med Esbjerg Kommunes forskrift for opbevaring af olie- og kemikalier.
19. Bortskaffelse af olie- og kemikalieaffald og øvrigt affald skal ske i overensstemmelse med Esbjerg Kommunes til enhver tid gældende regulativer.

Ammoniakfordampning

20. Gyllebeholdere (bygning 11 og 12) skal have fast overdækning. (Efter endt omrøring og udkørsel skal flydedug/telt lukkes igen umiddelbart efter). Skader på den faste overdækning skal repareres, således overdækningen er helt tæt.
21. I den nye kostald, bygning 3 (jf. kort 2) skal der i gangarealet etableres faste, drænede gulve med skraber. Gulv støbt på stedet skal være dimensioneret med et fald på minimum 1,5 % mod gulvmidte. Præfabrikerede gulve skal have et fald på minimum 1 % mod gulvmidte. Gulvet skal være udført med ajlefløb og lysningsarealet til ajlefløb må maksimalt udgøre 5 % af det samlede gangareal i bygning 3. Der skal foretages skrabninger hver 2. time og skraberens skal være forsynet med timer. Tværgange som ikke skrubes automatisk skal hver dag rengøres manuelt 2-3 gange.
22. I eksisterende stald 1 med henholdsvis spaltegulv og fast gulv skal der i gangarealet installeres skraber så det sikres, at gødning og urin hurtigt fjernes fra gulvet og ledes til gødningskanalerne. Spalteskraberne skal rengøre med et interval på minimum hver 4. time og skraberne på fastgulv skal rengøre med et interval på hver 2. time. Tværgange som ikke skrubes automatisk skal hver dag rengøres manuelt 2-3 gange. Skraberens skal være forsynet med timer.
23. I eksisterende stald 2 med faste drænede gulve og skrabeanlæg skal skraberne rengøre med et interval på minimum hver 2. time. Tværgange som ikke skrubes automatisk skal hver dag rengøres manuelt 2-3 gange. Skraberens skal være forsynet med timer.
24. Enhver form for driftsstop af ovennævnte skraber skal noteres i logbog med angivelse af årsag og varighed. Logbog, servicefaktura eller lignende der dokumenterer, at skraberne er i drift og vedligeholdes, skal opbevares på husdyrbruget i mindst 5 år og skal kunne forevises ved miljøtilsyn på ejendommen.

Spildevand

25. Der skal inden byggeriet påbegyndes indsendes en ansøgning om afledning af tagvand til faskiner. Tilladelse hertil skal meddeles særskilt.
26. Drikkevandssystemet skal drives og vedligeholdes således at unødigt spild undgås i videst muligt omfang.
27. Revideret afløbsplan, der beskriver afløbsforhold fra den nye stald, skal indsendes til Esbjerg Kommune. Afløbsplanen skal være udført af autoriseret kloakmester og indsendes til Esbjerg Kommune senest 1 måned efter byggeriet af afsluttet.

Lugt

28. Husdyrbrugets drift må ikke give anledning til lugtgener som af tilsynsmyndigheden vurderes at være væsentlige for området.
29. Pumpning af gylle fra kanaler / fortank til gyllebeholder skal ske på hverdage indenfor tidsrummet fra kl. 8.00 – kl. 18.00

30. Udrensning af husdyrgødning (dybstrøelse) fra staldanlægget skal ske på hverdage indenfor tidsrummet fra kl. 8.00 – kl. 18.00.

Transport

31. ~~Transport af husdyrgødning til og fra anlægget må ikke foretages i tidsrummet fra kl. 22.00 til kl. 7.00 samt på søn og helligdage.~~
32. ~~Transport af foder og øvrige hjælpemidler til og fra ejendommen må kun ske mellem kl. 6.30 og 18.~~
33. ~~Transport af dyr til og fra ejendommen skal fortrinsvist ske mandag til fredag i tidsrummet kl. 8 – 18. Op til 5 transporter årligt kan ske på lørdage mellem kl. 9 og 12.~~

Støj

34. Husdyrbrugets bidrag til støjbelastningen målt i dB (A) må i intet punkt – målt på nærmeste naboejendom med tilhørende udendørs arealer i tilknytning til boligen - overstige følgende værdier:

	Tidsrum	max. lydniveau
Mandag – fredag	kl. 07.00 – 18.00	55 dB(A)
	kl. 18.00 – 22.00	45 dB(A)
	kl. 22.00 – 07.00	40 dB(A)
Lørdag	kl. 07.00 – 14.00	55 dB(A)
	kl. 14.00 – 22.00	45 dB(A)
	kl. 22.00 – 07.00	40 dB(A)
Søn- og helligdage	kl. 07.00 – 22.00	45 dB(A)
	kl. 22.00 – 07.00	40 dB(A)

Maksimalværdien af støjniveauet om natten (kl. 22.00 - 07.00) må ikke overstige 55 dB (A) i ethvert punkt på opholdsarealer ved boliger i det åbne land.

35. Hvis kommunen finder det nødvendigt, skal ejer for egen regning lade udføre støjmålinger og/eller -beregninger af støjen fra husdyrbruget for at dokumentere, at støjgrænserne i ovennævnte vilkår er overholdt. Hvis grænserne konstateres overholdt, kan der højst pålægges ejer at få foretaget én støjmåling og eller -beregning om året. Målingerne/beregningerne skal udføres og rapporteres som "Miljømåling – ekstern støj" af en enhed, som er optaget på Miljøstyrelsens liste over godkendte laboratorier. Virksomhedens støj skal dokumenteres ved måling eller efter gældende vejledninger fra Miljøstyrelsen, pt. Nr. 6/1984 om Måling af ekstern støj og nr. 5/1993 om Beregning af ekstern støj fra virksomheder. Målingerne/beregningerne skal foretages på/for de mest støjbelastede områder udenfor virksomhedens grund og under de mest støjbelastede driftsforhold - eller efter anden aftale med kommunen."

Støv

36. Driften af husdyrbrugets anlæg må ikke medføre væsentlige støvgener udenfor ejendommens eget areal.

Skadedyr

37. ~~Der skal overalt på ejendommen udføres effektiv flue- og skadedyrsbekæmpelse i overensstemmelse med de nyeste retningslinjer fra Skadedyrslaboratoriet.~~
38. Opbevaring af foder skal ske på sådan en måde, at der ikke opstår risiko for tilhold af skadedyr (rotter mv.).

Lys

39. For at undgå lysgener skal lyset slukkes når det ikke er påkrævet for produktionen eller af dyrevelfærdsmæssige årsager.
40. Lyset i staldbygningerne skal i tidsrummet 00:00-05:00 slukkes eller sænkes til under 10 lux.

Landskabelige værdier

41. ~~Eksisterende læhegn omkring ejendommen skal bevares. Såfremt hegnene nedlægges skal de genplantes eller erstattes af tilsvarende hegn der opfylder samme funktion med en anden placering.~~
42. Eksisterende læhegn langs med naboens vestskel (Hovedvej A1 13) skal forlænges mod nord ca. 140 m så det skærmer for de nye plansiloer. Læhegnet skal bestå af 3-5 rækker hjemmehørende træer og buske. Det er acceptabelt at der laves en åbning i læhegnet, så der kan ske transport med maskiner og lignende til arealet vest for læhegnet.

Alternativt kan der, hvis naboen er indforstået hermed, etableres en læbeplantning et andet sted – f.eks. langs med naboens nordskel. Evt. ændret beplantningsplan skal indsendes til godkendelse ved Esbjerg Kommune i underskrevet stand af begge parter (Hovedvej A1 11 og 13).

Arealer

43. ~~Der skal afsættes minimum 1.315 DE til aftalearealer som ansøgt eller til biogasanlæg, fællesanlæg, forarbejdningsanlæg eller forbrændingsanlæg.~~

Generelle vilkår

Egenkontrol

44. ~~Husdyrbruget skal føre registreringer over den til enhver tid gældende husdyrproduktion på ejendommen. Registreringerne kan bestå af gødningsregnskaber, slagteriafregninger eller lign. Denne registrering skal ved miljøtilsynets besøg på husdyrbruget kunne forevises som dokumentation for godkendelsens bestemmelse om husdyrholdets størrelse (vilkår 2).~~

Uheld

45. Der skal udarbejdes en beredskabsplan, som fastlægger, hvornår og hvordan der skal reageres ved uheld, som kan medføre påvirkning af omgivelserne.

Beredskabsplanen skal revideres årligt og skal kunne forevises ved miljøtilsyn på ejendommen. Planen skal være tilgængelig og synlig for ejendommens ansatte og andre, der arbejder på bedriften.

Beredskabsplanen skal som minimum indeholde:

- Procedurer, som beskriver relevante tiltag med henblik på "at stoppe uheldet" og begrænse udbredelsen.
- Oplysninger om hvilke eksterne/interne personer og myndigheder, der skal alarmeres og hvordan.
- Kortbilag over bedriften med angivelse af miljøfarlige stoffer, afløbs- og drænsystemer og vandløb mm.
- En opgørelse over materiel der er tilgængeligt på husdyrbruget, eller som kan skaffes med kort varsel, der kan anvendes i forbindelse med afhjælpning, inddæmning og opsamling af spild/lækage, som kan medføre konsekvenser for det eksterne miljø.

Ophør

46. Ved ophør af bedriften skal produktionsanlæg, husdyrgødnings- og foderopbevaringsanlæg tømmes og rengøres grundigt. Al miljøfarligt affald skal bortskaffes for egen regning efter den til enhver tid gældende lovgivning.

Krav til udnyttelse af godkendelse

47. Vilkårene i miljøgodkendelsen skal, hvis ikke andet er anført, være opfyldt fra det tidspunkt, hvor udnyttelse af godkendelsen påbegyndes.
48. Godkendelsen bortfalder såfremt den ikke er udnyttet inden 2 år fra godkendelsens meddelelse. Med udnyttet menes, at der er iværksat bygge- og anlægsarbejde.
49. Byggeri og udvidelse til 1.331 dyreenheder skal være gennemført inden 5 år. Er der inden 5 år fra meddelelse af godkendelsen foretaget en mindre udvidelse end planlagt, jf. godkendelsens omfang, bortfalder den del af godkendelsen som ikke er blevet udnyttet.
50. Hvis en del af godkendelsen ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år, bortfalder den del af godkendelsen, der ikke har været udnyttet de seneste 3 år.

Bilag 2

Produktion af gylle

Normalt gylleproduktion *Mark Online sep. 16*

Køer	11.000 kg EKM	31,75 [*]	ton/ko
	12.000 kg EKM	33,28 [*]	ton/ko
Kælvkvier	23-24 mdr.	7,95	ton/kvier

Mængden er incl. drikkevandspild og vaskevand

Produceret gylle samlet I/S Rønhave

	Darum	Endrup ^{***}	Vibæk	Terp
Antal køer [*]	235	1030	990	256
Ton gylle pr. ko ^{**}	33,28	33,28	33,28	33,28
Antal kvier	85			
Ton gylle pr. kvie	7,95			
I alt, ton	8.497	34.278	32.947	8.520
Samlet alle, ton	84.242			

^{*} godkendt på gyllesystem

^{**} Mælkedele 12.000 kg EKM

^{***} Ikke reduceret for afgørelse

Restvand til opbevaring

	Ton
Restvand plansiloer Endrup [*]	1.242
Restvand plansiloer Darum ^{**}	586
Restvand i alt	1.828

^{*} En mdr. nedbørsmængde: $0,057 \text{ m}^3/\text{m}^2 \times 10.900 \text{ m}^2 = 621 \text{ m}^3$

^{**} En mdr. nedbørsmængde: $0,057 \text{ m}^3/\text{m}^2 \times 5.130 \text{ m}^2 = 293 \text{ m}^3$

Levering til biogas

Holsted	1000 DE	20 ton/DE	i alt 20.000 ton
Korskro	1000 DE	20 ton/DE	i alt 20.000 ton

Gyllebeholdere

	m ³ opbevaring	Bemærkning	Over- dækning	Byggeår	Seneste kontrol
Breumvej 12	200			1972	2009
	900			1988	2009
	2.000			1998	2008
	3.000			2002	2012
	4.500			2007	
	400	Kanaler			
Hovedvej A1 11	1.260			1988	
	2.500			2003	
	3.750		Ja	2008	
	5.500		Ja	2013	
	1.600	Roustvej 253			2014
955	Kanaler				
Vibækvej 25	1.200			1995	2009
	4.500			2010	
	200	Kanaler			
Terpvej 5	2.250			1994	2014
	310	Kanaler			
	4.000	Ny beholder		2016/2017	
Sødderup	4.957	Ny beholder	Ja	2016/2017	
Hjortlundvej 60	5.500	Ny beholder	Ja	2016/2017	
I alt	49.482				

Opbevaringskapacitet

	Ton
Samlet opbevaringskapacitet incl. nye beholdere	49.482
Ekstra kapacitet pga. overdækning	1.524
Kapacitet i alt incl. korrektion for overdækning	51.006
Anvendt bufferkapacitet til restvand	1.828
Rest kapacitet til gylle	49.178
Produceret gylle fratrukket afsat via biogas	44.242
Diverse restvand fra vaskepladser mv.	200
Samlet opbevaringskapacitet til antal mdr.	13,3

Bilag 3

Landskabsanalyse, Hovedvej A1 11

Projekt

Eksisterende husdyrbrug udvides med:

- Tilbygning til fiberanlæg. Dimensioner: ca. 330 m² (10 x 33 m). Højde er mindre end foderladens højde på Tilbygningen forsynes med eternittag, og såfremt der etableres sider på bygningen bliver det røde stålplader.
- Velfærdsstald. Dimensioner: ca. 1.000 m² (50 x 20 m) med udvendigt foderbord mod øst med bredde på 5 m. Benhøjde maks. 4 m og ca. 9 m til kip. Farve- og materialer: Røde stålplader evt. med søstenelementer nederst. Grå gardiner mod vest og åben side mod øst. Eternittag.

Bindinger/lovmæssigheder

Landskabsvurderingen sker på grundlag af planlovens § 35 stk. 1 og VVM reglerne der er indarbejdet i husdyrloven, idet udvidelsen vurderes at være erhvervsmæssig nødvendig for driften af landbrugsejendommen og opføres i tilknytning til eksisterende byggeri.

Der er ikke nogle væsentlige bindinger på ejendommen.

Topografi

Det ansøgte er beliggende på den østlige del af Esbjerg bakkeø på jævnt skrånende terræn mellem forgreningerne af Sneum Å i kote 19. Der er et lokalt højdepunkt 900 meter mod vest i kote 27 og et lavpunkt ved Sneum Å i kote 6, 900 meter mod øst.

Bevoksning

Ejendommen er omkranset af læhegn på alle sider, på nær den nordlige. Der er grundet læhegnenes gode beskaffenhed begrænset indsigt til ejendommen. Mod nord stiger terrænet og begrænser dermed indsigten til ejendommen.

Såfremt de stedlige læhegn bevares, vil bevoksningsstrukturen i området være intakt og indsigten til ejendommen begrænset.

Tilbygningen vil ikke være synlig for omboende, da den er afskærmet af foderlade og læhegn mod syd, stalde og læhegn mod vest og læhegn mod øst. Velfærdsstalden er ligeledes afskærmet af stalde og læhegn mod øst og læhegn mod vest og til dels læhegn mod syd. Der er dog indsigt til den nye velfærdsstald fra Hovedvej A1 11 og naboen på Hovedvej A1 16 over en strækning på ca. 40 meter.

Bebyggelse

Bebyggelsen i området er overvejende små gårde med begrænset jordtilliggende klumpet sammen langs vejene i området. Således er der en fortætning af bebyggelsen langs Hovedvej A1 i umiddelbar nærhed af det ansøgte samt langs Hjortkærvej. Nærmeste by er Endrup beliggende 900 meter mod øst.

Både velfærdsstalden og tilbygningen til fiberanlægget etableres i tilknytning til den eksisterende bygningsmasse på ejendommen.

Ejendommen er den største i umiddelbar nærhed.

Det vurderes at bebyggelsens omfang ikke påvirker oplevelsen af samlede bebyggelse i området.

Infrastruktur/tekniske anlæg

Umiddelbart nord for det ansøgte er transformerstation Endrup beliggende. Herfra samles vindmøllestrømmen for Horns Rev projekterne og sendes videre ud i det danske forsyningsnet. Der foregår i øjeblikket en udvidelse af stationen, der kan håndtere strømmen fra HRIII samt en større omformerstation, der med et søkabel forbinder elnettet med det øvrige Europa.

Udbygningen af Station Endrup vurderes at ville påvirke omgivelserne i højere grad end det påtænkte landbrugsbyggeri, der landskabeligt vurderes at få underordnet betydning i forhold til stationen.

Kulturforhold

Der er ingen væsentlige kulturforhold i umiddelbar nærhed. Nærmeste kulturmiljø er Endrupholm beliggende 1000 meter mod øst. Kulturmiljøet vurderes ikke at blive påvirket af udvidelsen.

Sårbarhed

Landskabet omkring ejendommen er særdeles robust overfor tekniske anlæg, idet områderne mellem Sneum Å's forgreninger i overvejende grad er uden retning og struktur. Tekniske anlæg der etableres i umiddelbar nærhed af åen eller dens forgreninger vurderes at påvirke de ånære omgivelser i væsentlig grad.

Konklusion

Det vurderes samlet at gårdanlæggets placering i et landskab uden retning og struktur mellem forgreningerne af Sneum Å ikke vil påvirke omgivelserne væsentligt, idet landskabet er robust overfor påvirkninger, samt det forhold at ejendommen er omkranset af rigelig beplantning der begrænser indsigten til det ansøgte i væsentlig grad.

For at afskærme naboen på Hovedvej A1 16 fra indkig til velfærdsstalden, stilles der dog vilkår om forlængelse af det øst-vestgående læhegn langs med naboen på Hovedvej A1 9's nordlige skel. Det skal forlænges med ca. 40 m langs med den indre kørevej, og bestå af 3-5 rækker hjemmehørende træer og buske (se kort 4).

Esbjerg Kommune har i miljøgodkendelse af husdyrbruget fra august 2014 stillet vilkår om, at eksisterende læhegn omkring ejendommen skal bevares. Såfremt hegnene nedlægges, skal de genplantes eller erstattes af tilsvarende hegn, der opfylder samme funktion med en anden placering.

For at præcisere, hvilke hegn der er tale om, har Esbjerg Kommune indtegnet de pågældende hegn og omformuleret vilkåret.

Vilkår til det ansøgte

- Der skal etableres minimum 3 rækker hegn beplantning sydvest for den nye velfærdsstald, som angivet med grønt på kort 4.
- Hegnet skal etableres førstkommande plantesæson efter etablering af velfærdsstalden.

- De med blåt angivne hegn på kort 4 skal bevares. Såfremt hegnene nedlægges, skal de genplantes eller erstattes af tilsvarende hegn, der opfylder samme funktion med en anden placering.
- Alle hegn/træer der etableres skal bestå af hjemmehørende danske træer og buske.

Vilkår 41 i miljøgodkendelse fra august 2014 skal ophæves.

Bilag 4

Natura 2000-områder og det samlede udpegningsgrundlag for disse, samt de særligt beskyttede arter:

Udpegningsgrundlag - habitatområder

Habitatområde 78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde

Arter:

1095 Havlampret (*Petromyzon marinus*)

1096 Bæklampret (*Lampetra planeri*)

1099 Flodlampret (*Lampetra fluviatilis*)

1103 Stavsild (*Alosa fallax*)

1106 Laks (*Salmo salar*)

1113 *Snæbel (*Coregonus oxyrhynchus*)

1351 Marsvin (*Phocoena phocoena*)

1355 Odder (*Lutra lutra*)

1364 Gråsæl (*Halichoerus grypus*)

1365 Spættet sæl (*Phoca vitulina*)

Naturtyper:

1110 Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand

1130 Flodmundinger

1140 Mudder- og sandflader blottet ved ebbe

1150 * Kystlaguner og strandsøer

1160 Større lavvandede bugter og vige

1170 Rev

1310 Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter, der koloniserer mudder og sand

1320 Vadegræssamfund ¹⁾

1330 Strandenge

2110 Forstrand og begyndende klitdannelser

2120 Hvide klitter og vandremiler

2130 * Stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit)

2140 * Kystklitter med dværgbuskvegetation (klithede)

2160 Kystklitter med havtorn

2170 Kystklitter med gråris

2180 Kystklitter med selvsåede bestande af hjemmehørende træarter

2190 Fugtige klitlavninger

2310 Indlandsklitter med lyng og visse

2330 Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene

3130 Ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden

3140 Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger

3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks

3160 Brunvandede søer og vandhuller

3260 Vandløb med vandplanter

4010 Våde dværgbusksamfund med klokkelyng

4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)

6210 Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (* vigtige orkidélokalteter)

6230 * Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund

6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop

7150 Plantesamfund med næbfrø, soldug eller ulvefod på vådt sand eller blottet tør

7230 Riggær

9190 Stilkegeskove og -krat på mager sur bund

91D0 * Skovbevoksede tørvemoser

91E0 Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld

¹⁾ Vadegræs er indført (ca. 1930) til Danmark og er invasiv. Typen kræver derfor ikke beskyttelse

Habitatområde 79 Sneum Å og Holsted Ådal

Arter:

1096 Bæklampret (*Lampetra planeri*)

1099 Flodlampret (*Lampetra fluviatilis*)

1106 Laks (*Salmo salar*)

1113 *Snæbel (*Coregonus oxyrhynchus*)

1355 Odder (*Lutra lutra*)

Naturtyper:

3140 Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger

3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks

3260 Vandløb med vandplanter

6210 Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (* vigtige orkidélokalteter)

6230 * Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund
 6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop
 6430 Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn
 7140 Hængesæk og andre kærsamfund dannet flydende i vand
 7220 * Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand
 7230 Riggær
 9190 Stilkegeskove og -krat på mager sur bund
 91E0 Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld

Udpegningsgrundlag - fuglebeskyttelsesområder:

Y=Ynglende i.h.t. DMU's database

T=Trækkende i.h.t. DMU's database

Kriterier (F1-F7, se www.blst.dk)

SPA 51, Ribe Holme og enge med Kongeåens udløb

Rørdrum	Y		F3
Hvid stork	Y		F1
Rørhøg	Y		F3
Hedehøg	Y		F1
Sorthovedet måge	Y		
Bramgås		T	
Plettet rørvagtel	Y		F1
Engsnarre	Y		F1
Klyde	Y		F1
Hjejle		T	F2, F4
Brushane	Y		F1
Mosehornugle	Y		F1
Blåhals	Y		F1
Kortnæbbet gås		T	F4

SPA 57 Vadehavet

Bramgås		T	F2, F4
Klyde	Y	T	F1, F2, F4
Hvidbrystet præstekrave	Y	Tn	F1, F2
Hjejle		T	F2, F4
Mosehornugle	Y		
Blåhals	Y		
Lille kobbersneppe		T	F2, F4
Dværgmåge		Tn	F2, F5
Sandterne	Y		F1
Splitterne	Y		F1
Fjordterne	Y		F1
Havterne	Y		F1
Dværgterne	Y		F1
Mørkbuget knortegås		T	F4
Lysbuget knortegås		T	F4
Gravand		T	F4
Pibeand		T	F4
Krikand		T	F4
Spidsand		T	F4
Skeand		T	F4
Ederfugl		T	F4
Sortand		T	F4, F7
Strandhjejle		T	F4
Strandskade		T	F4
Stor regnspove		T	F4
Rødben		T	F4
Hvidklire		T	F4
Islandsk ryle		T	F4
Havørn		T	
Blå kærhøg		T	
Vandrefalk		T	
Kortnæbbet gås		T	

Grågåse	T	
Sandløber	T	F4

Bilag IV-arter:

Fortegnelse over i Danmark nuværende naturligt hjemmehørende arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV (evt. blot som strejfgæster, markeret med ") :

Dyrearter

Pattedyr

Alle arter af småflagermus (Microchiroptera spp.)
 Hasselmus (Muscardinus avellanarius)
 Birkemus (betulina)
 Odder (Lutra lutra)
 Marsvin (Phocoena phocoena)
 Alle andre arter af hvaler (Cetacea spp.)

Krybdyr

Læderskildpadde (Dermochelys coriacea)
 Uægte karette (Caretta caretta)"
 Bastardskildpadde (Lepidochelys kempii)"
 Europæisk sumpskildpadde (Emys orbicularis)
 Markfirben (Lacerta agilis)

Padder

Stor vandsalamander (Triturus cristatus)
 Klokkefrø (Bombina bombina)
 Løgfør (Pelobates fuscus)
 Løvfør (Hyla arborea)
 Spidssnudet frø (Rana arvalis)
 Springfrø (Rana dalmatina)
 Strandtudse (Bufo calamita)
 Grønbroget tudse (Bufo viridis)

Fisk

Snæbel (Coregonus oxyrhynchus)

Insekter

Bred vandkalv (Dytiscus latissimus)
 Lys skivevandkalv (Graphoderus bilineatus)
 Eremit (Osmoderma eremit)
 Sortplettet blåfugl (Maculinea arion)
 Grøn mosaikguldsmed (Aeshna viridis)
 Stor kærguldsmed (Leucorrhinia pectoralis)
 Grøn kølleguldsmed (Ophiogomphus cecilia)

Bløddyr

Tykskallet Malermusling (Unio crassus)

Planter

Enkelt månerude (Botrychium simplex)
 Vandranke (Luronium natans)
 Liden Najade (Najas flexilis)
 Fruesko (Cypripedium calceolus)
 Mygblomst (Liparis loeselii)
 Gul stenbræk (Saxifraga hirculus)
 Krybende sumpskærm (Helosciadium repens (= Apium repens))

Produktion: Esbjerg Kommune
Foto: Torben Meyer

Esbjerg
Kommune

Torvegade 74, 6700 Esbjerg
Tlf: 7616 1616 - Fax: 7616 0969
miljo@esbjergkommune.dk
www.esbjergkommune.dk